

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Κ΄- ΣΥΝΟΔΟΣ Γ΄

Ε Κ Θ Ε Σ Η

ΤΗΣ ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΟΡΕΙΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΤΗΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΜΟΝΙΜΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΝΙΚΗΤΑ Μ. ΚΑΚΛΑΜΑΝΗ

ΑΘΗΝΑ 2026

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Κ΄ - ΣΥΝΟΔΟΣ Γ΄

ΕΚΘΕΣΗ

ΤΗΣ ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΟΡΕΙΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΤΗΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΜΟΝΙΜΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΝΙΚΗΤΑ Μ. ΚΑΚΛΑΜΑΝΗ

ΑΘΗΝΑ 2026

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Κ΄ - ΣΥΝΟΔΟΣ Γ΄

ΕΚΘΕΣΗ

ΤΗΣ ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΟΡΕΙΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΤΗΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΜΟΝΙΜΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

ΠΡΟΣ ΤΗ ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Περιεχόμενα

I. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗΣ, κ. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ (ΜΑΝΟΥ) ΚΟΝΣΟΛΑ 1

II. ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ, ΣΥΝΘΕΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗΣ.....5

III. ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΚΑΙ ΚΛΗΘΕΝΤΕΣ ΣΕ ΑΚΡΟΑΣΗ..7

IV. ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ 9

1. Νέο Ολιστικό Κέντρο Έρευνας και Καινοτομίας Ορεινότητας του Εθνικού Κέντρου Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (ΕΚΕΤΑ) 11

   Εισηγητές: Βασίλειος Γιόγιακας, Ιωάννης Γιώργος, Αθανάσιος Σταυρόπουλος, Κωνσταντίνος Μπούμπας και Έλλη Ρούσσου, Μέλη της Υποεπιτροπής

2. Προοπτικές Βιώσιμης Ανάπτυξης του Ψηλορείτη: Μια Εθνική Πολιτική για την Ανθεκτικότητα και την Αναζωογόνηση της Ζωής στις Ορεινές Περιοχές.....53

   Εισηγητής: Εμμανουήλ Χνάρης, Μέλος της Υποεπιτροπής

V. ΕΓΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ ΤΗΣ ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗΣ 71

Ι. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗΣ, κ. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ (ΜΑΝΟΥ) ΚΟΝΣΟΛΑ

Η Έκθεση Εργασιών της Υποεπιτροπής Ορεινών Περιοχών για τη Γ΄ Σύνοδο της Κ΄ Βουλευτικής Περιόδου αποτυπώνει τη διαρκή προσπάθεια ανάδειξης των ιδιαίτερων αναγκών, των προκλήσεων και των αναπτυξιακών δυνατοτήτων των ορεινών περιοχών της χώρας μας.

Η δημιουργία αυτόνομης Υποεπιτροπής Ορεινών Περιοχών, με την απόφαση της Ολομέλειας της Βουλής που δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ 22 Α΄ της 12ης Φεβρουαρίου 2024, αποτέλεσε μια σημαντική θεσμική εξέλιξη, η οποία στηρίχθηκε από όλες τις πολιτικές παρατάξεις. Αναγνωρίστηκε, με αυτόν τον τρόπο, ότι οι ορεινές περιοχές αποτελούν ένα διακριτό πεδίο δημόσιας πολιτικής, με ιδιαίτερα γεωγραφικά, δημογραφικά, κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά, που απαιτούν εξειδικευμένο σχεδιασμό και στοχευμένες παρεμβάσεις.

Κατά τη διάρκεια της Γ΄ Συνόδου, οι εργασίες της Υποεπιτροπής επικεντρώθηκαν σε τρεις αλληλένδετες κατευθύνσεις: τη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης εθνικής στρατηγικής για τις ορεινές περιοχές, την αξιοποίηση της έρευνας και της καινοτομίας και την ανάδειξη συγκεκριμένων προτύπων βιώσιμης ανάπτυξης. Στο πλαίσιο του προγραμματισμού των εργασιών μας, αναδείχθηκε η ανάγκη διαμόρφωσης ενός Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου για τις Ορεινές Περιοχές, το οποίο θα συνδέει τον αναπτυξιακό σχεδιασμό με τις πραγματικές ανάγκες των τοπικών κοινωνιών. Ιδιαίτερη σημασία αποδόθηκε στην ανάγκη θεσμικής θωράκισης των ορεινών περιοχών, στη δημιουργία ειδικών χρηματοδοτικών εργαλείων, στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και της απασχόλησης, στην ψηφιακή μετάβαση, στην πολιτική προστασία και στη διαμόρφωση κινήτρων για την αναζωογόνηση των ορεινών οικισμών.

Σημαντική θέση στις εργασίες της Υποεπιτροπής κατείχε η παρουσίαση του Νέου Ολιστικού Κέντρου Έρευνας και Καινοτομίας Ορεινότητας του Εθνικού Κέντρου Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης. Η πρωτοβουλία αυτή ανέδειξε τις δυνατότητες που δημιουργούνται όταν η επιστημονική γνώση, η έρευνα και η τεχνολογική καινοτομία συνδέονται με τις ανάγκες της τοπικής οικονομίας και της περιφερειακής ανάπτυξης.

Το πιλοτικό πρόγραμμα ορεινότητας στον Δήμο Λίμνης Πλαστήρα αποτέλεσε ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της προσέγγισης, αναδεικνύοντας τις προοπτικές ανάπτυξης καινοτόμων δραστηριοτήτων, ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας και προώθησης της κυκλικής οικονομίας, με σεβασμό στο φυσικό περιβάλλον. Παράλληλα, η συνεδρίαση για τις προοπτικές βιώσιμης ανάπτυξης του Ψηλορείτη ανέδειξε τη σημασία ενός ολοκληρωμένου αναπτυξιακού προτύπου, που συνδέει την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος με την παραγωγική δραστηριότητα, την πολιτιστική κληρονομιά και τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής.

Μέσα από αυτές τις θεματικές αναδείχθηκε μια κοινή διαπίστωση. Η ανάπτυξη των ορεινών περιοχών δεν μπορεί να στηρίζεται σε αποσπασματικές παρεμβάσεις. Απαιτείται μια συνεκτική εθνική στρατηγική, με συγκεκριμένους στόχους, αναπτυξιακά κίνητρα, χρηματοδοτικά εργαλεία και ουσιαστική συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών.

Η δημογραφική συρρίκνωση, η εγκατάλειψη ορεινών οικισμών, οι δυσκολίες πρόσβασης σε βασικές υπηρεσίες, οι περιορισμένες ευκαιρίες απασχόλησης και οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής αποτελούν σημαντικές προκλήσεις, οι οποίες δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν με οριζόντιες πολιτικές που παραβλέπουν τις ιδιαίτερες συνθήκες της ορεινότητας. Η ουσιαστική πρόκληση είναι να δημιουργηθούν οι συνθήκες που θα επιτρέψουν στους ανθρώπους να παραμένουν, να εργάζονται και να δημιουργούν στον τόπο τους, διατηρώντας ζωντανές τις ορεινές κοινότητες. Στην κατεύθυνση αυτή, η Υποεπιτροπή Ορεινών Περιοχών έχει ήδη αναδείξει τη δυνατότητα σύνδεσης του κοινοβουλευτικού διαλόγου με συγκεκριμένες θεσμικές παρεμβάσεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η αύξηση της μοριοδότησης του κριτηρίου της εντοπιότητας για τους κατοίκους ορεινών και νησιωτικών δήμων, μια πρόταση της Υποεπιτροπής που ενσωματώθηκε στη νομοθεσία. Το παράδειγμα αυτό, επιβεβαιώνει ότι οι εργασίες μιας κοινοβουλευτικής Υποεπιτροπής μπορούν να αποκτήσουν ουσιαστικό περιεχόμενο και να συμβάλλουν στη διαμόρφωση εφαρμόσιμων δημόσιων πολιτικών.

Η παρούσα Έκθεση αποτελεί προϊόν συλλογικής κοινοβουλευτικής προσπάθειας και αποτυπώνει τις συζητήσεις, τους προβληματισμούς και τις προτάσεις που διατυπώθηκαν κατά τη διάρκεια της Γ΄ Συνόδου.

Θέλω να ευχαριστήσω θερμά όλες τις κυρίες και κυρίους συναδέλφους βουλευτές, από όλες τις πολιτικές παρατάξεις, για τη συμμετοχή τους και τη δημιουργική συμβολή τους στις εργασίες της Υποεπιτροπής.

Ευχαριστίες οφείλω, επίσης, στους εκπροσώπους της Κυβέρνησης, της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, της επιστημονικής κοινότητας, των παραγωγικών και κοινωνικών φορέων, που συνέβαλαν με τις γνώσεις, την εμπειρία και τις προτάσεις τους στον ουσιαστικό εμπλουτισμό του κοινοβουλευτικού διαλόγου.

Η Υποεπιτροπή Ορεινών Περιοχών θα συνεχίσει να αναδεικνύει τις ιδιαίτερες ανάγκες των ορεινών κοινωνιών και να συμβάλλει στη διαμόρφωση τεκμηριωμένων προτάσεων για ένα βιώσιμο αναπτυξιακό μέλλον.

Εμμανουήλ (Μάνος) Ν. Κόνσολας

Πρόεδρος της Υποεπιτροπής Ορεινών Περιοχών

Βουλευτής Νέας Δημοκρατίας Ν. Δωδεκανήσου

II. ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ, ΣΥΝΘΕΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Κατά τη Γ΄ Τακτική Σύνοδο της Κ΄ Περιόδου, η Υποεπιτροπή Ορεινών Περιοχών της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Περιφερειών συνεστήθη, με την υπ' αριθμ. πρωτ. 568/466, από 14 Ιανουαρίου 2026, απόφαση του Προέδρου της Βουλής, σύμφωνα με το άρθρο 43Α του Κανονισμού της Βουλής (ΚτΒ), η οποία ακολούθως τροποποιήθηκε με την υπ' αριθμ. πρωτ. 4560/12.06.2026 απόφαση του Προέδρου της Βουλής και η τελικώς διαμορφωθείσα σύνθεση της εν λόγω Υποεπιτροπής ήταν η εξής:[1]

Βασίλειος Γιόγιακας, Ιωάννης Γιώργος, Αναστάσιος (Τάσος) Δημοσχάκης, Εμμανουήλ (Μάνος) Κόνσολας, Νεοκλής Κρητικός, Γεώργιος Κωτσός, Περικλής Μαντάς, Ιωάννης Πασχαλίδης, Αθανάσιος Σταυρόπουλος, Εμμανουήλ Χνάρης, Χρήστος Κατσώτης, Γεώργιος Παπαηλιού, Κωνσταντίνος Μπούμπας, Αθανάσιος Ρακοβαλής και Έλλη Ρούσσου.

Αντικείμενο της Υποεπιτροπής Ορεινών Περιοχών (άρθρο 43Α, παρ. 2, περ. στ΄ του Κανονισμού της Βουλής) είναι «*η μελέτη των προβλημάτων των περιοχών αυτών, η υποβολή προτάσεων για τη βιώσιμη οικονομική τους ανάπτυξη, την προστασία του οικιστικού και φυσικού περιβάλλοντος και τη διατήρηση και προβολή της πολιτιστικής παράδοσης, η παρακολούθηση των κανονιστικών πράξεων του κοινού νομοθέτη και της διοίκησης για την εναρμόνισή τους με τις ιδιαιτερότητες των* […] *ορεινών περιοχών και ειδικότερα η επεξεργασία και διατύπωση προτάσεων για την αντιμετώπιση των μόνιμων μειονεκτημάτων στα δίκτυα των συγκοινωνιών, της ενέργειας, της ύδρευσης και των στερεών και υγρών αποβλήτων, την ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα των μικρών και των οικογενειακών επιχειρήσεων, των προβλημάτων υγείας, εκπαίδευσης, του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα ανάπτυξης και του τουρισμού.*».

[1] Από τη σύσταση της Υποεπιτροπής Ορεινών Περιοχών για τη Γ΄ Σύνοδο της Κ΄ Περιόδου, μετείχε εκπρόσωπος της Κ.Ο. «ΝΕΑ ΑΡΙΣΤΕΡΑ» μέχρι τις 4 Ιουνίου 2026, οπότε και ανακοινώθηκε στην Ολομέλεια της Βουλής η αποχώρηση επτά (7) βουλευτών από την εν λόγω Κοινοβουλευτική Ομάδα. Κατόπιν αυτού και σύμφωνα με τα οριζόμενα στις παρ. 1 & 2 του άρθρου 15 του Κανονισμού της Βουλής, δεν υφίστατο πλέον η Κ.Ο. «ΝΕΑ ΑΡΙΣΤΕΡΑ» και έκτοτε δεν συμπεριλαμβανόταν εκπρόσωπός της στη σύνθεση της εν λόγω Επιτροπής.

Οι προτάσεις της Υποεπιτροπής υποβάλλονται στην Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Περιφερειών και διαβιβάζονται από τον Πρόεδρο της Βουλής στις κατά περίπτωση αρμόδιες Διαρκείς Επιτροπές, στους αρμόδιους Υπουργούς και στους αρμόδιους φορείς (άρθρο 43Α, παρ. 2, περ. στ΄ του Κανονισμού της Βουλής).

III. ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΚΑΙ ΚΛΗΘΕΝΤΕΣ ΣΕ ΑΚΡΟΑΣΗ

Η Υποεπιτροπή Ορεινών Περιοχών, πραγματοποίησε συνολικά επτά (5) συνεδριάσεις, κατά τη Γ΄ Σύνοδο της Κ΄ Περιόδου.

Σε μία από τις συνεδριάσεις της ασχολήθηκε με τον προγραμματισμό του έργου της, ενώ στις υπόλοιπες συνεδριάσεις εκλήθησαν σε ακρόαση, προς ενημέρωση των Μελών της Υποεπιτροπής και υποβολή προτάσεων, Υφυπουργοί, Γενικοί Γραμματείς Υπουργείων, εκπρόσωποι της περιφερειακής και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, υπηρεσιακοί παράγοντες, πανεπιστημιακοί, εκπρόσωποι φορέων / οργανισμών, καθώς και ειδικοί επιστήμονες. Στις συνεδριάσεις της 23/09/2026 και της 29/10/2026, η Υποεπιτροπή συζήτησε για τη σύνταξη της παρούσας Έκθεσης, τον ορισμό Εισηγητών κατά θέματα και τελικώς την έγκρισή της.

Αναλυτικά:

1. Συνεδρίαση της 22ας Ιανουαρίου 2026

   Θέμα ημερήσιας διάταξης:

   Προγραμματισμός των εργασιών της Υποεπιτροπής

2. Συνεδρίαση της 24ης Φεβρουαρίου 2026

   Θέμα ημερήσιας διάταξης:

   Νέο Ολιστικό Κέντρο Έρευνας και Καινοτομίας Ορεινότητας του Εθνικού Κέντρου Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (ΕΚΕΤΑ)

   Τα Μέλη της Υποεπιτροπής ενημέρωσαν οι κ.κ.: Σταύρος Καλαφάτης, Υφυπουργός Ανάπτυξης, Δημήτριος Τερζής, Γενικός Γραμματέας Έρευνας και Καινοτομίας του Υπουργείου Ανάπτυξης, Αλέξανδρος Καχριμάνης, Περιφερειάρχης Ηπείρου, Μέλος Εκτελεστικής Επιτροπής ΕΝΠΕ, Σωκράτης Κεφαλογιάννης, Πρόεδρος της Επιτροπής Ορεινών Περιοχών της ΚΕΔΕ, Δήμαρχος Ανωγείων, Ανδρέας Στεργίου, Πρόεδρος του Δικτύου «Πίνδος», Αντιπρόεδρος της Επιτροπής Ορεινών Περιοχών της ΚΕΔΕ, Δήμαρχος Αργιθέας, Παναγιώτης Νάνος, Δήμαρχος Λίμνης Πλαστήρα και Ευάγγελος Μπεκιάρης, Διευθυντής της Κεντρικής Διεύθυνσης και Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου του Εθνικού Κέντρου Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (ΕΚΕΤΑ).

3. Συνεδρίαση της 29ης Απριλίου 2026

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Προοπτικές Βιώσιμης Ανάπτυξης του Ψηλορείτη: Μια Εθνική Πολιτική για την Ανθεκτικότητα και την Αναζωογόνηση της Ζωής στις Ορεινές Περιοχές

Τα Μέλη της Υποεπιτροπής ενημέρωσαν οι κ.κ.: Ιωάννης Ανδριανός, Υφυπουργός Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Σταύρος Αρναουτάκης, Περιφερειάρχης Κρήτης, Μαρία Λιονή, Αντιπεριφερειάρχης Ρεθύμνης - Πρόεδρος Κοινωνικών Υποθέσεων της Ε.Ν.Π.Ε, Γεώργιος Μαρινάκης, Πρόεδρος της Περιφερειακής Ένωσης Δήμων Κρήτης -Δήμαρχος Ρεθύμνης, Νικόλαος Σταμπολίδης, Ομότιμος Καθηγητής Αρχαιολογίας Πανεπιστημίου Κρήτης / Γενικός Διευθυντής του Μουσείου Ακρόπολης, Σωκράτης Κεφαλογιάννης, Πρόεδρος της Επιτροπής Ορεινών Περιοχών της Κ.Ε.Δ.Ε. - Δήμαρχος Ανωγείων, Γεώργιος Κλάδος, Δήμαρχος Μυλοποτάμου, Παντελής Μουρτζανός, Δήμαρχος Αμαρίου, Γρηγόριος Νικολιδάκης, Δήμαρχος Φαιστού, Χαράλαμπος Φασουλάς, Πρόεδρος Παγκόσμιου Γεωπάρκου UNESCO Ψηλορείτη, Νικηφόρος Στειακάκης, Πρόεδρος της Αστικής Μη Κερδοσκοπικής Εταιρείας το «Μαύρο Πρόβατο», Χαιρέτης Στεφανής, Πρόεδρος της Ένωσης Γαλακτοκομικού - Κτηνοτροφικού - Αγροτικού Συνεταιρισμού Ανωγείων και Ιωάννης Παπαδάκης, εκπρόσωπος της επιχείρησης αγροτουρισμού «Έναγρον».

4. Συνεδρίαση της 23ης Σεπτεμβρίου 2026

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Συζήτηση σχετικά με τη σύνταξη της Έκθεσης της Υποεπιτροπής για τη Γ΄ Σύνοδο (άρθρο 43Α παρ. 6 του Κανονισμού της Βουλής) και ορισμός εισηγητών κατά θέματα.

5. Συνεδρίαση της 29ης Οκτωβρίου 2026

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Συζήτηση επί των εισηγήσεων που θα συμπεριληφθούν στην Έκθεση (άρθρο 43Α παρ. 6 του Κανονισμού της Βουλής) της Υποεπιτροπής και έγκριση της εν λόγω Έκθεσης.

IV. ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

1. ***Νέο Ολιστικό Κέντρο Έρευνας και Καινοτομίας Ορεινότητας του Εθνικού Κέντρου Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (ΕΚΕΤΑ)***

   Εισηγητές: Βασίλειος Γιόγιακας, Ιωάννης Γιώργος, Αθανάσιος Σταυρόπουλος, Κωνσταντίνος Μπούμπας και Έλλη Ρούσσου, Μέλη της Υποεπιτροπής

<u>Εισήγηση κ. Βασίλειου Γιόγιακα, Μέλους της Υποεπιτροπής</u>

Α. Εισαγωγή

Το νέο Ολιστικό Κέντρο Έρευνας και Καινοτομίας Ορεινότητας «ΟΡΟΣ» του Εθνικού Κέντρου Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (ΕΚΕΤΑ) αποτέλεσε το αντικείμενο συνεδρίασης της Υποεπιτροπής Ορεινών Περιοχών της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Περιφερειών. Τα μέλη της Υποεπιτροπής ενημερώθηκαν από την πολιτική ηγεσία του αρμόδιου υπουργείου, εκπρόσωπους της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και της διοίκησης του ΕΚΕΤΑ για τους σκοπούς, τη δραστηριότητα και τις προοπτικές της πρωτοβουλίας.

Στη συζήτηση αναδείχθηκε η σημασία της έρευνας και της καινοτομίας ως εργαλείων περιφερειακής ανάπτυξης, ιδίως για περιοχές που αντιμετωπίζουν γεωγραφικούς περιορισμούς, δημογραφική συρρίκνωση και περιορισμένες δυνατότητες πρόσβασης σε ευκαιρίες απασχόλησης και επιχειρηματικής δραστηριότητας. Συνισταμένη των τοποθετήσεων ήταν η ανάγκη μετάβασης από αποσπασματικές παρεμβάσεις σε ένα συνεκτικό πλαίσιο πολιτικών, το οποίο θα αξιοποιεί τα συγκριτικά πλεονεκτήματα των ορεινών περιοχών και θα συνδέει την επιστημονική γνώση με τις ανάγκες των τοπικών κοινωνιών. Στο πλαίσιο αυτό, η δημιουργία του Κέντρου «ΟΡΟΣ» παρουσιάστηκε ως πρωτοβουλία που επιδιώκει να ενισχύσει την παραγωγική δραστηριότητα, να υποστηρίξει νέες μορφές επιχειρηματικότητας και να συμβάλει στη δημιουργία συνθηκών παραμονής και απασχόλησης του πληθυσμού στις ορεινές περιοχές.

Β. Το ΕΚΕΤΑ και ο ρόλος του στην έρευνα και την καινοτομία

Το ΕΚΕΤΑ έχει έδρα τη Θεσσαλονίκη, αποτελεί Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα και εποπτεύεται από τη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Καινοτομίας του Υπουργείου Ανάπτυξης. Αποτελεί ένα από τα

σημαντικότερα ερευνητικά κέντρα της χώρας, με αποστολή την προαγωγή της βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας και την ανάπτυξη τεχνολογικών εφαρμογών προς όφελος της οικονομίας και της κοινωνίας. Διαθέτει πέντε ερευνητικά ινστιτούτα, τα οποία καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα επιστημονικών πεδίων: τις χημικές διεργασίες και τους ενεργειακούς πόρους, τις τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών, τη βιώσιμη κινητικότητα και τα δίκτυα μεταφορών, τις εφαρμοσμένες βιοεπιστήμες, καθώς και τη βιοοικονομία και την αγροτεχνολογία.

Οι δραστηριότητές του περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, την καθαρή ενέργεια, την τεχνητή νοημοσύνη, τα προηγμένα ρομποτικά συστήματα, την ιατρική ακριβείας, τη γεωργία ακριβείας, την αγρορομποτική, την κυκλική οικονομία και τις τεχνολογίες περιβαλλοντικής προστασίας. Η διεπιστημονική αυτή βάση επιτρέπει την ανάπτυξη λύσεων που μπορούν να εφαρμοστούν σε διαφορετικούς παραγωγικούς τομείς και να προσαρμοστούν στις ιδιαίτερες ανάγκες κάθε περιοχής. Ιδιαίτερη σημασία έχει η σύνδεση της ερευνητικής δραστηριότητας με την παραγωγή και την επιχειρηματικότητα.

Το ΕΚΕΤΑ αναπτύσσει συνεργασίες με τη βιομηχανία, συμμετέχει σε ανταγωνιστικά ερευνητικά προγράμματα και προωθεί την αξιοποίηση ώριμων ερευνητικών αποτελεσμάτων μέσω της δημιουργίας τεχνοβλαστών. Παράλληλα, η ανάπτυξη δομών του σε διαφορετικές περιοχές της χώρας επιτρέπει την προσαρμογή της έρευνας στις παραγωγικές ιδιαιτερότητες κάθε τόπου. Η συγκεκριμένη κατεύθυνση αποκτά ιδιαίτερη αξία για τις ορεινές περιοχές, όπου η αξιοποίηση της τεχνολογίας μπορεί να συμβάλει στη βελτίωση της παραγωγικότητας, στην αποδοτικότερη χρήση των φυσικών πόρων, στη δημιουργία νέων δραστηριοτήτων και στην αντιμετώπιση πρακτικών προβλημάτων που συνδέονται με τη γεωγραφική απομόνωση.

Γ. Το Ολιστικό Κέντρο Έρευνας και Καινοτομίας Ορεινότητας «ΟΡΟΣ»

Το Ολιστικό Κέντρο Έρευνας και Καινοτομίας Ορεινότητας «ΟΡΟΣ» λειτουργεί στον Δήμο Λίμνης Πλαστήρα, στο πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ του Δήμου και του ΕΚΕΤΑ. Στεγάζεται στο κτίριο του πρώην Περιβαλλοντικού Κέντρου Νεοχωρίου, το οποίο παραχωρήθηκε στο ΕΚΕΤΑ για χρονικό διάστημα 25 ετών, βάσει σχετικού Μνημονίου Συνεργασίας. Η επιλογή της συγκεκριμένης περιοχής συνδέεται με τη δυνατότητα ανάπτυξης και δοκιμής εφαρμογών που ανταποκρίνονται σε ζητήματα της ορεινής Ελλάδας.

Βασικός σκοπός του Κέντρου είναι η ενίσχυση της έρευνας και της καινοτομίας στις ορεινές περιοχές, η υποστήριξη της τοπικής παραγωγικής βάσης, η αξιοποίηση των διαθέσιμων φυσικών πόρων και η ανάπτυξη λύσεων που μπορούν να εφαρμοστούν και σε άλλες περιοχές της χώρας. Η προσέγγιση αυτή δεν περιορίζεται στην παραγωγή μελετών, αλλά επιδιώκει τη δημιουργία και την αξιολόγηση πρακτικών εφαρμογών, με δυνατότητα αξιοποίησής τους από επιχειρήσεις, παραγωγούς και φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Οι βασικοί άξονες δραστηριότητας του Κέντρου περιλαμβάνουν:

- **Αγροτεχνολογία και ενίσχυση της τοπικής παραγωγής.** Η αξιοποίηση τεχνολογιών γεωργίας ακριβείας και αγρορομποτικής μπορεί να υποστηρίξει την αποδοτικότερη διαχείριση των καλλιεργειών μέσω της συστηματικής συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων για το έδαφος, την υγρασία και τις καιρικές συνθήκες. Σκοπός είναι η ορθολογικότερη χρήση του νερού και των λιπασμάτων, η βελτίωση των αποδόσεων και η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των παραγωγών.
- **Κυκλική οικονομία και αξιοποίηση της βιομάζας.** Η αξιοποίηση υπολειμμάτων από αγροτικές και δασικές δραστηριότητες μπορεί να δημιουργήσει νέες δυνατότητες παραγωγής βιοενέργειας και βιοκαυσίμων, περιορίζοντας παράλληλα την εγκατάλειψη αξιοποιήσιμων πόρων. Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσεται η ανάπτυξη εφαρμογών βιοοικονομίας και η αξιοποίηση αγροτικών παραπροϊόντων σε νέες παραγωγικές χρήσεις.
- **Προστασία του περιβάλλοντος και βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων.** Οι ερευνητικές δράσεις αφορούν, μεταξύ άλλων, την προστασία της βιοποικιλότητας, την ανάπτυξη λύσεων βασισμένων στη φύση, την αξιοποίηση Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) και τη βελτίωση της διαχείρισης των διαθέσιμων πόρων. Παράλληλα, τεχνολογίες χαρτογράφησης και συστήματα παρακολούθησης μπορούν να συμβάλουν στην πρόληψη και στην καλύτερη αντιμετώπιση περιβαλλοντικών κινδύνων, όπως οι δασικές πυρκαγιές.
- **Διαχείριση υδάτινων πόρων και περιβαλλοντικές υποδομές.** Η ανάπτυξη συστημάτων επεξεργασίας και επαναχρησιμοποίησης αστικών λυμάτων μπορεί να υποστηρίξει την εξοικονόμηση νερού και την κάλυψη αναγκών σε περιοχές με περιορισμένες υποδομές. Τέτοιες εφαρμογές παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για μικρούς ορεινούς οικισμούς, όπου η αποδοτική

διαχείριση των υδάτινων πόρων αποτελεί σημαντική παράμετρο βιώσιμης ανάπτυξης.

- **Καινοτομία και επιχειρηματικότητα.** Το Κέντρο φιλοδοξεί να δημιουργήσει κατάλληλο περιβάλλον για τη δοκιμή, την αξιολόγηση και τη βελτίωση προϊόντων και τεχνολογικών εφαρμογών που απευθύνονται στις ανάγκες των ορεινών περιοχών. Επίσης, η σύνδεση της έρευνας με νεοφυείς επιχειρήσεις και η αξιοποίηση ώριμων ερευνητικών αποτελεσμάτων μπορούν να δημιουργήσουν νέες επιχειρηματικές ευκαιρίες και να προσελκύσουν επενδύσεις.
- **Τουρισμός και ανάδειξη της τοπικής ταυτότητας.** Η αξιοποίηση τεχνολογικών εφαρμογών, η διοργάνωση δράσεων και η συνεργασία με τοπικούς φορείς μπορούν να ενισχύσουν τον οικοτουρισμό και τον αγροτουρισμό. Η σύνδεση των ερευνητικών δραστηριοτήτων με το φυσικό και πολιτιστικό κεφάλαιο της περιοχής μπορεί να συμβάλει στη διεύρυνση της τοπικής οικονομικής δραστηριότητας.

Η γνώση και οι εφαρμογές που θα αναπτυχθούν στο «ΟΡΟΣ» προορίζονται να αξιοποιηθούν ευρύτερα στην ορεινή Ελλάδα και, όπου είναι εφικτό, σε νησιωτικές περιοχές με αντίστοιχες ανάγκες. Η δυνατότητα μεταφοράς και προσαρμογής των λύσεων αυτών αποτελεί βασικό στοιχείο της αναπτυξιακής σημασίας της πρωτοβουλίας.

Δ. Αναπτυξιακές προοπτικές και ζητήματα πολιτικής

Κατά τη συνεδρίαση αναδείχθηκε η δυνατότητα του Κέντρου να συμβάλει στην προσέλκυση χρηματοδότησης και επενδύσεων, στη δημιουργία θέσεων εργασίας υψηλής εξειδίκευσης και στην ενίσχυση της τοπικής επιχειρηματικότητας. Υπογραμμίστηκε ότι η παρουσία ενός ερευνητικού φορέα σε ορεινή περιοχή μπορεί να δημιουργήσει νέες συνεργασίες, να ενισχύσει τη μεταφορά τεχνογνωσίας και να διευκολύνει την πρόσβαση τοπικών επιχειρήσεων σε σύγχρονες τεχνολογικές εφαρμογές.

Επισημάνθηκε δε ότι η αναπτυξιακή συμβολή του Κέντρου δεν θα πρέπει να αξιολογείται αποκλειστικά με βάση την ερευνητική του δραστηριότητα. Κρίσιμη παράμετρος είναι η δυνατότητα σύνδεσης των αποτελεσμάτων της έρευνας με την πραγματική οικονομία, την απασχόληση και τις ανάγκες των τοπικών κοινωνιών. Για τον σκοπό αυτό έγινε αναφορά στην προϋπόθεση της σταθερής

συνεργασίας μεταξύ του ΕΚΕΤΑ, της κεντρικής διοίκησης, της Περιφερειακής και Τοπικής Αυτοδιοίκησης, των επιχειρήσεων και παραγωγικών φορέων.

Στο ευρύτερο πλαίσιο της πολιτικής για τις ορεινές περιοχές, αναδείχθηκε η ανάγκη για ένα συνεκτικό πλέγμα παρεμβάσεων, που θα υπερβαίνει τη λειτουργία μεμονωμένων έργων και θα διασφαλίζει τη συνέχεια των αναπτυξιακών πρωτοβουλιών. Ειδικότερα, οι προτάσεις που τέθηκαν αφορούν τα ακόλουθα πεδία:

- **Ολοκληρωμένος τοπικός αναπτυξιακός σχεδιασμός.** Η εκπόνηση τοπικών αναπτυξιακών σχεδίων με σαφείς στόχους και προσδιορισμένες πηγές χρηματοδότησης, μπορεί να συμβάλει στον καλύτερο συντονισμό των δημόσιων και ιδιωτικών παρεμβάσεων. Η τακτική αξιολόγηση της αποτελεσματικότητάς τους είναι απαραίτητη, ώστε οι διαθέσιμοι πόροι να κατευθύνονται σε δράσεις με μετρήσιμο αναπτυξιακό αποτέλεσμα.
- **Ενίσχυση της απασχόλησης και της επιχειρηματικής δραστηριότητας.** Η δημιουργία βιώσιμων θέσεων εργασίας και η στήριξη της τοπικής επιχειρηματικότητας αποτελούν βασικές προϋποθέσεις για την παραμονή του πληθυσμού στις ορεινές περιοχές. Στο πλαίσιο αυτό προτάθηκε η αξιοποίηση ειδικών αναπτυξιακών κινήτρων για επενδύσεις προσαρμοσμένων στις ιδιαιτερότητες των περιοχών αυτών και στις ανάγκες των τοπικών οικονομιών.
- **Χωροταξικός σχεδιασμός και βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων.** Η διαμόρφωση και η επικαιροποίηση του χωροταξικού σχεδιασμού πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαίτερες γεωγραφικές, περιβαλλοντικές και παραγωγικές συνθήκες των ορεινών όγκων. Η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και η ορθολογική αξιοποίηση των πόρων οφείλουν να αποτελούν σταθερές παραμέτρους κάθε αναπτυξιακής παρέμβασης.
- **Εξασφάλιση χρηματοδοτικών εργαλείων.** Η διερεύνηση δημιουργίας ειδικού Ταμείου Ορεινών Περιοχών, με τη συμμετοχή εθνικών και ευρωπαϊκών πόρων, προτάθηκε ως μέσο ενίσχυσης της χρηματοδοτικής υποστήριξης των ορεινών δήμων και των αναπτυξιακών τους σχεδίων. Η ύπαρξη σταθερών χρηματοδοτικών εργαλείων μπορεί να διευκολύνει την υλοποίηση μακροπρόθεσμων παρεμβάσεων και να ενισχύσει τη συνέχεια του σχεδιασμού.
- **Εφαρμογή της ρήτρας ορεινότητας.** Η συνεκτίμηση των ιδιαίτερων συνθηκών των ορεινών περιοχών κατά τη νομοθέτηση, τον σχεδιασμό των δημόσιων πολιτικών και την κατανομή των πόρων θεωρήθηκε αναγκαία

προϋπόθεση για την αποτελεσματικότητά τους. Η εφαρμογή οριζόντιων ρυθμίσεων χωρίς αξιολόγηση των επιπτώσεών τους μπορεί να δημιουργήσει δυσανάλογες δυσκολίες σε περιοχές με αυξημένο κόστος εξυπηρέτησης και περιορισμένη πρόσβαση σε υποδομές και υπηρεσίες.

- **Ανάδειξη του τοπικού φυσικού και πολιτιστικού κεφαλαίου.** Η αξιοποίηση της πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και η προώθηση της κυκλικής οικονομίας μπορούν να ενισχύσουν την ταυτότητα των ορεινών περιοχών και να δημιουργήσουν συμπληρωματικές πηγές εισοδήματος. Η σύνδεση των δράσεων αυτών με την έρευνα και την καινοτομία μπορεί να διευρύνει τις δυνατότητες βιώσιμης τοπικής ανάπτυξης.

Ε. Συμπεράσματα

Η δημιουργία του Ολιστικού Κέντρου Έρευνας και Καινοτομίας Ορεινότητας «ΟΡΟΣ» αποτελεί πρωτοβουλία σύνδεσης της εφαρμοσμένης έρευνας και της τεχνολογικής καινοτομίας με τις αναπτυξιακές ανάγκες της ορεινής Ελλάδας. Η αξιοποίηση της τεχνογνωσίας του ΕΚΕΤΑ μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη νέων παραγωγικών εφαρμογών, στην ενίσχυση της τοπικής επιχειρηματικότητας και στην καλύτερη διαχείριση των φυσικών πόρων.

Η αναπτυξιακή επίδραση του Κέντρου θα εξαρτηθεί από τη δυνατότητά του να συνδέσει τα ερευνητικά αποτελέσματα με την παραγωγή, να υποστηρίξει την αξιοποίηση καινοτόμων εφαρμογών από τοπικούς φορείς και επιχειρήσεις και να συμβάλει στη δημιουργία βιώσιμων θέσεων εργασίας. Εξίσου σημαντική είναι η δυνατότητα μεταφοράς των λύσεων που θα αναπτυχθούν στη Λίμνη Πλαστήρα σε άλλες ορεινές και νησιωτικές περιοχές. Παράλληλα, η πρωτοβουλία αναδεικνύει την ανάγκη μιας ευρύτερης πολιτικής για την ορεινή Ελλάδα, με ολοκληρωμένο αναπτυξιακό σχεδιασμό, σταθερά χρηματοδοτικά εργαλεία, ειδικά κίνητρα για την απασχόληση και τις επενδύσεις και συστηματική συνεκτίμηση των ιδιαιτεροτήτων των ορεινών περιοχών στις δημόσιες πολιτικές. Η αποτελεσματική συνεργασία του ΕΚΕΤΑ με την κεντρική διοίκηση, την Περιφερειακή και Τοπική Αυτοδιοίκηση, τις επιχειρήσεις και τις τοπικές κοινωνίες αποτελεί βασική προϋπόθεση προκειμένου το Κέντρο «ΟΡΟΣ» να αποτελέσει πρότυπο σύνδεσης της επιστημονικής γνώσης με την περιφερειακή ανάπτυξη και να συμβάλει ουσιαστικά στη βιωσιμότητα, την παραγωγική ανασυγκρότηση και τη δημογραφική ενίσχυση των ορεινών περιοχών της χώρας.

Εισήγηση κ. Ιωάννη Γιώργου, Μέλους της Υποεπιτροπής

ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Η Υποεπιτροπή Ορεινών Περιοχών της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Περιφερειών συνεδρίασε στις 24 Φεβρουαρίου 2026, στην Αίθουσα «Προέδρου Γιάννη Νικ. Αλευρά» (151) της Βουλής των Ελλήνων, με θέμα το «Νέο Ολιστικό Κέντρο Έρευνας και Καινοτομίας Ορεινότητας του Εθνικού Κέντρου Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (ΕΚΕΤΑ)». Της συνεδρίασης προήδρευσε ο κ. Εμμανουήλ Κόνσολας.

Τα Μέλη της Επιτροπής ενημέρωσαν οι κ.κ. Σταύρος Καλαφάτης, Υφυπουργός Ανάπτυξης, Δημήτριος Τερζής, Γενικός Γραμματέας Έρευνας και Καινοτομίας, Αλέξανδρος Καχριμάνης, Περιφερειάρχης Ηπείρου, Σωκράτης Κεφαλογιάννης, Πρόεδρος της Επιτροπής Ορεινών Περιοχών της ΚΕΔΕ και Δήμαρχος Ανωγείων, Ανδρέας Στεργίου, Πρόεδρος του Δικτύου «Πίνδος» και Δήμαρχος Αργιθέας, Παναγιώτης Νάνος, Δήμαρχος Λίμνης Πλαστήρα, και Ευάγγελος Μπεκιάρης, Πρόεδρος του Δ.Σ. του ΕΚΕΤΑ.

Στο επίκεντρο τέθηκε η δημιουργία του Ολιστικού Κέντρου Έρευνας και Καινοτομίας Ορεινότητας «ΟΡΟΣ» του ΕΤΕΚΑ στο Δήμο Λίμνης Πλαστήρα, ως μόνιμης ερευνητικής δομής και πιλοτικού παραδείγματος αξιοποίησης της τεχνολογίας, της κυκλικής οικονομίας και της εφαρμοσμένης καινοτομίας για την αναζωογόνηση των ορεινών περιοχών.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΕΙΣ

Ο Πρόεδρος της Υποεπιτροπής κ. Κόνσολας συνέδεσε την πρωτοβουλία με τη συστηματική προσπάθεια διαμόρφωσης ολοκληρωμένων πολιτικών ορεινότητας και με την ανακοινωθείσα σύσταση Ειδικής Γραμματείας Ορεινών Περιοχών. Παρουσίασε το εγχείρημα της Λίμνης Πλαστήρα ως πιλοτικό πρόγραμμα, το οποίο συνδυάζει επιχειρηματικότητα, προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της κυκλικής οικονομίας και θα μπορούσε, κατόπιν αξιολόγησης, να αξιοποιηθεί σε άλλες ορεινές περιοχές.

Παράλληλα, υπενθύμισε έξι προτεραιότητες της Υποεπιτροπής: τοπικά αναπτυξιακά σχέδια με αξιολόγηση, ειδικά επενδυτικά κίνητρα για το ανθρώπινο δυναμικό, βιώσιμο χωροταξικό σχεδιασμό, δημιουργία ορεινού ταμείου, ενιαία διαχείριση ορεινών όγκων και ανάδειξη της πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.

Ο Υφυπουργός Ανάπτυξης κ. Καλαφάτης επισήμανε ότι η έρευνα και η καινοτομία μπορούν να λειτουργήσουν ως μέσα αποκέντρωσης και αντιμετώπισης των περιφερειακών ανισοτήτων. Ενέταξε το νέο Κέντρο στην Εθνική Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης 2021–2027, με πεδία εφαρμογής την αγροτεχνολογία, τη βιοοικονομία, την πράσινη ενέργεια, την ψηφιακή παρακολούθηση των οικοσυστημάτων και τον βιώσιμο τουρισμό. Αναφέρθηκε στη συνεργασία του ΕΚΕΤΑ με τον Δήμο, στην παραχώρηση χρήσης εγκαταστάσεων για 25 χρόνια και στην αξιοποίηση του Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Νεοχωρίου.

Ο Γενικός Γραμματέας Έρευνας και Καινοτομίας του Υπουργείου Ανάπτυξης κ. Τερζής υπογράμμισε ότι η νεοφυής επιχειρηματικότητα, οι ψηφιακές εφαρμογές, η αγροτεχνολογία, η εξ αποστάσεως εκπαίδευση και η τηλεϊατρική μπορούν να ενισχύσουν την παραμονή πληθυσμού στις ορεινές κοινότητες.

ΚΥΡΙΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

Ο Περιφερειάρχης Ηπείρου κ. Καχριμάνης ανέδειξε τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι ορεινές και παραμεθόριες περιοχές στην πράξη: ανεπαρκείς υποδομές, εμπόδια στην αξιοποίηση εκτάσεων, ανάγκη στήριξης νέων παραγωγών και περιορισμένους πόρους για τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Ζήτησε ουσιαστικό συντονισμό των συναρμόδιων υπουργείων και παρεμβάσεις προσαρμοσμένες στις τοπικές ανάγκες.

Ο κ. Κεφαλογιάννης, εκπροσωπώντας την ΚΕΔΕ, αναφέρθηκε στην ανάγκη η ορεινότητα να αντιμετωπίζεται ως διακριτό πεδίο δημόσιας πολιτικής, με τη συνεργασία της Αυτοδιοίκησης, της επιστημονικής κοινότητας και της πολιτείας.

Ο Δήμαρχος Λίμνης Πλαστήρα κ. Νάνος παρουσίασε τη συνεργασία με το ΕΚΕΤΑ ως δυνατότητα μετάβασης από τον σχεδιασμό στην εφαρμογή, με ιδιαίτερη σημασία για το δημογραφικό πρόβλημα και τη διάδοση καλών πρακτικών.

Ο Πρόεδρος του ΕΚΕΤΑ κ. Μπεκιάρης ανέπτυξε τη φυσιογνωμία του Ολιστικού Κέντρου Έρευνας και Καινοτομίας Ορεινότητας «ΟΡΟΣ»: μόνιμο πυρήνα ερευνητών, υποστήριξη τοπικών επιχειρήσεων και παραγωγών, δωρεάν εκπαιδεύσεις, πειραματικές εφαρμογές και προσέλκυση εθνικών και ευρωπαϊκών ερευνητικών πόρων. Παρουσίασε κτιριακή υποδομή περίπου 400 τ.μ. σε υψόμετρο 900 μέτρων και δυνατότητες περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Εξήγησε ότι η περιοχή επιλέχθηκε επειδή συνδυάζει λίμνη, δασικά οικοσυστήματα, γεωργία, κτηνοτροφία και εναλλακτικό τουρισμό.

Οι ερευνητικές κατευθύνσεις περιλαμβάνουν αγροροµποτική και γεωργία ακριβείας, αναγεννητική γεωργία, διαχείριση υδάτων και επαναχρησιμοποίηση επεξεργασμένων λυμάτων, αξιοποίηση υπολειμματικής βιομάζας, προστασία βιοποικιλότητας και εφαρμογές drones και δορυφορικών δεδομένων για δάση, βοσκοτόπους και καλλιέργειες. Ο κ. Μπεκιάρης διευκρίνισε ότι αποτελέσματα αγροροµποτικών εφαρμογών στον κάμπο θα χρειαστεί να δοκιμαστούν ειδικά σε ορεινές συνθήκες.

Σύμφωνα με τις τοποθετήσεις, είχαν ήδη κατευθυνθεί περίπου 650.000 ευρώ από ερευνητικά έργα σε τοπικούς φορείς τα προηγούμενα χρόνια. Ο Υφυπουργός αναφέρθηκε, επίσης, σε έργα «Horizon 2020» και «Horizon Europe», καθώς και στην προοπτική το Κέντρο να λειτουργήσει ως «ζωντανό εργαστήριο» για εφαρμογές που θα μπορούν να μεταφερθούν και σε άλλες περιοχές.

Κατά τη συζήτηση, Βουλευτές, μεταξύ των οποίων οι κ.κ. Χνάρης, Κατσώτης και η κυρία Ρούσσου, έθεσαν ζητήματα χωρικών ανισοτήτων, κοινωνικών αναγκών, περιβαλλοντικής προστασίας και της ανάγκης να μην υποκαθιστούν οι τεχνολογικές παρεμβάσεις τις βασικές δημόσιες υποδομές. Ο κ. Στεργίου αναφέρθηκε στη σημασία συνεργασιών μεταξύ ορεινών Δήμων και στην αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας.

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΤΕΘΗΚΑΝ

Ερευνητική αποκέντρωση: μόνιμη παρουσία επιστημονικού προσωπικού και μεταφορά τεχνογνωσίας στις ορεινές κοινότητες.

Τοπική παραγωγή και επιχειρηματικότητα: τεχνολογική υποστήριξη γεωργίας, κτηνοτροφίας, μικρών επιχειρήσεων και νεοφυών εγχειρημάτων.

Φυσικοί πόροι και κλιματική ανθεκτικότητα: εξοικονόμηση και επαναχρησιμοποίηση νερού, βιοποικιλότητα, δασοπροστασία και αξιοποίηση βιομάζας.

Ψηφιακές εφαρμογές: τηλεπισκόπηση, drones, γεωργία ακριβείας και εργαλεία τεκμηριωμένης λήψης αποφάσεων.

Χρηματοδότηση και συνεργασίες: προσέλκυση ανταγωνιστικών προγραμμάτων και σύνδεση ΕΚΕΤΑ, Δήμων, Περιφερειών και επιχειρήσεων.

Κοινωνική και δημογραφική διάσταση: νέες θέσεις εργασίας, κατάρτιση, πρόσβαση στη γνώση και δυνατότητες παραμονής νέων κατοίκων.

Θεσμικά και υποδομικά εμπόδια: ανάγκη διατομεακού συντονισμού, κατάλληλων ρυθμίσεων και συνεκτικών τοπικών αναπτυξιακών παρεμβάσεων.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η συνεδρίαση ανέδειξε το νέο Ολιστικό Κέντρο Έρευνας και Καινοτομίας Ορεινότητας «ΟΡΟΣ» του ΕΚΕΤΑ ως μια εφαρμοσμένη πρωτοβουλία σύνδεσης της έρευνας με τις πραγματικές ανάγκες των ορεινών περιοχών. Το πιλοτικό εγχείρημα της Λίμνης Πλαστήρα αποσκοπεί στην παραγωγή γνώσης και τεχνολογικών λύσεων για τον πρωτογενή τομέα, την περιβαλλοντική διαχείριση, την κυκλική οικονομία και την τοπική επιχειρηματικότητα.

Από τις παρεμβάσεις προέκυψε ότι η αποτελεσματικότητα της προσπάθειας θα εξαρτηθεί από τη σταθερή λειτουργία του ερευνητικού πυρήνα, τη συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών, την εξασφάλιση πόρων και την αποτίμηση μετρήσιμων αποτελεσμάτων. Παράλληλα, επισημάνθηκε ότι οι ιδιαίτερες συνθήκες των ορεινών δήμων απαιτούν και θεσμικές λύσεις, υποδομές και συντονισμό των αρμόδιων φορέων.

Συνολικά, το «ΟΡΟΣ» παρουσιάστηκε ως πιθανό πρότυπο για τη διάχυση της καινοτομίας στην ελληνική ορεινή περιφέρεια, υπό την προϋπόθεση ότι οι πιλοτικές εφαρμογές θα αξιολογούνται και θα προσαρμόζονται στις ανάγκες κάθε τόπου. Η σύνδεση επιστημονικής τεκμηρίωσης, τοπικής παραγωγής και δημόσιας πολιτικής αναδείχθηκε ως βασική κατεύθυνση για μια βιώσιμη αναπτυξιακή προοπτική των ορεινών περιοχών.

Εισήγηση κ. Αθανάσιου Σταυρόπουλου, Μέλους της Υποεπιτροπής

I. Η ανάγκη ολοκληρωμένης αναπτυξιακής προσέγγισης των ορεινών περιοχών

Η βιώσιμη ανάπτυξη των ορεινών περιοχών αποτελεί ζήτημα ιδιαίτερης σημασίας για την περιφερειακή συνοχή, τη δημογραφική ισορροπία και την αξιοποίηση των παραγωγικών δυνατοτήτων της χώρας. Οι ορεινές περιοχές συγκεντρώνουν σημαντικό φυσικό, περιβαλλοντικό και πολιτιστικό πλούτο, ο οποίος μπορεί να αποτελέσει τη βάση για την ανάπτυξη νέων οικονομικών δραστηριοτήτων. Παράλληλα, όμως, αντιμετωπίζουν διαρθρωτικές δυσκολίες που επηρεάζουν την καθημερινότητα των κατοίκων, περιορίζουν την επιχειρηματική δραστηριότητα και δυσχεραίνουν τη διατήρηση του πληθυσμού.

Οι δυσκολίες αυτές συνδέονται με τη γεωγραφική απομόνωση, τη διασπορά των οικισμών, το αυξημένο κόστος μεταφορών και υποδομών, τις ιδιαίτερες κλιματολογικές συνθήκες και την περιορισμένη πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες. Σε αρκετές περιπτώσεις, τα προβλήματα αυτά επιβαρύνονται από τη συρρίκνωση της παραγωγικής βάσης και τη σταδιακή αποχώρηση νεότερων ηλικιακών ομάδων, διαμορφώνοντας έναν κύκλο οικονομικής και δημογραφικής αποδυνάμωσης.

Η αντιμετώπιση των παραπάνω προκλήσεων προϋποθέτει τη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης πολιτικής για την ορεινότητα, η οποία θα υπερβαίνει τη λογική των αποσπασματικών παρεμβάσεων. Η ανάπτυξη των ορεινών περιοχών δεν μπορεί να περιορίζεται αποκλειστικά στη χρηματοδότηση μεμονωμένων έργων ή στην αντιμετώπιση έκτακτων αναγκών. Απαιτείται μακροπρόθεσμος σχεδιασμός, με συγκεκριμένους στόχους για την ενίσχυση της τοπικής οικονομίας, τη βελτίωση των υποδομών, τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής και την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

Στο πλαίσιο αυτό, ιδιαίτερη σημασία αποκτά η αναγνώριση των ορεινών περιοχών ως διακριτού πεδίου αναπτυξιακής πολιτικής. Οι γεωγραφικές και παραγωγικές τους ιδιαιτερότητες καθιστούν αναγκαία την εφαρμογή εξειδικευμένων εργαλείων, προσαρμοσμένων στις πραγματικές ανάγκες κάθε περιοχής. Η αποτελεσματικότητα μιας τέτοιας πολιτικής εξαρτάται από τη

συνεργασία της κεντρικής διοίκησης, της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, των παραγωγικών φορέων και της επιστημονικής κοινότητας.

Μέσα σε αυτή τη συνολική προσέγγιση, η έρευνα και η καινοτομία μπορούν να αποκτήσουν ουσιαστικό αναπτυξιακό ρόλο. Η αξιοποίηση της επιστημονικής γνώσης και των νέων τεχνολογιών μπορεί να προσφέρει πρακτικές λύσεις σε προβλήματα που επί σειρά ετών περιορίζουν τις δυνατότητες της ορεινής οικονομίας, δημιουργώντας παράλληλα προϋποθέσεις για την ανάπτυξη νέων παραγωγικών δραστηριοτήτων.

II. Η έρευνα και η καινοτομία ως εργαλεία αντιμετώπισης των ιδιαίτερων προβλημάτων της ορεινότητας

Η σημασία της έρευνας και της καινοτομίας στις ορεινές περιοχές δεν εξαντλείται στην εισαγωγή σύγχρονου τεχνολογικού εξοπλισμού ή στην ανάπτυξη νέων επιστημονικών υποδομών. Συνδέεται πρωτίστως με τη δυνατότητα συστηματικής μελέτης των ιδιαίτερων προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι τοπικές κοινωνίες και αξιοποίησης των αποτελεσμάτων της έρευνας για την ανάπτυξη εφαρμόσιμων λύσεων.

Η εφαρμοσμένη έρευνα μπορεί να συμβάλει στην αποτελεσματικότερη διαχείριση των φυσικών πόρων, στη βελτίωση της αγροτικής και κτηνοτροφικής παραγωγής, στη μείωση του λειτουργικού κόστους των επιχειρήσεων και στην προστασία των ορεινών οικοσυστημάτων. Αντίστοιχα, η καινοτομία επιτρέπει τη μετατροπή της επιστημονικής γνώσης σε νέες παραγωγικές διαδικασίες, βελτιωμένες υπηρεσίες και επιχειρηματικές δραστηριότητες που ανταποκρίνονται στις ιδιαίτερες συνθήκες της κάθε περιοχής.

Ενδεικτικά, η αξιοποίηση ψηφιακών εφαρμογών στη γεωργία και την κτηνοτροφία μπορεί να υποστηρίξει την παρακολούθηση της παραγωγής, τη διαχείριση των βοσκοτόπων και την ορθολογικότερη χρήση των υδάτινων πόρων. Παράλληλα, η χρήση δορυφορικών δεδομένων, συστημάτων γεωγραφικών πληροφοριών και τεχνολογιών περιβαλλοντικής παρακολούθησης μπορεί να ενισχύσει την προστασία των δασών, τη διαχείριση των οικοσυστημάτων και την πρόληψη φυσικών κινδύνων.

Ιδιαίτερη σημασία έχει επίσης η αξιοποίηση της βιοοικονομίας και της κυκλικής οικονομίας, με την ανάπτυξη πρακτικών που επιτρέπουν την παραγωγική χρήση

υπολειμματικών υλικών, τη μείωση της σπατάλης πόρων και τη δημιουργία νέων οικονομικών δραστηριοτήτων με περιορισμένο περιβαλλοντικό αποτύπωμα.

Η προστιθέμενη αξία αυτών των εφαρμογών έγκειται στο γεγονός ότι μπορούν να συνδέσουν την περιβαλλοντική προστασία με την οικονομική ανάπτυξη. Η διατήρηση του φυσικού κεφαλαίου των ορεινών περιοχών δεν αποτελεί εμπόδιο στην παραγωγική δραστηριότητα, αλλά βασική προϋπόθεση για τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητά της.

Για να επιτευχθεί, ωστόσο, αυτή η σύνδεση, η επιστημονική έρευνα πρέπει να αποκτήσει άμεση σχέση με τις ανάγκες των παραγωγών, των επιχειρήσεων και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Η ανάπτυξη τεχνολογικών εφαρμογών χωρίς προηγούμενη καταγραφή των πραγματικών προβλημάτων ή χωρίς δυνατότητα πρακτικής αξιοποίησης περιορίζει σημαντικά την αναπτυξιακή τους αποτελεσματικότητα.

Κατά συνέπεια, η ενίσχυση της έρευνας στις ορεινές περιοχές πρέπει να συνοδεύεται από μηχανισμούς μεταφοράς τεχνογνωσίας, συνεργασίες με την τοπική οικονομία και διαδικασίες αξιολόγησης των αποτελεσμάτων. Η επιδίωξη δεν είναι απλώς η παραγωγή νέας γνώσης, αλλά η αξιοποίησή της προς όφελος των τοπικών κοινωνιών.

III. Το Ολιστικό Κέντρο Έρευνας και Καινοτομίας Ορεινότητας ως παράδειγμα εφαρμοσμένης αναπτυξιακής προσέγγισης

Στην κατεύθυνση αυτή εντάσσεται η πρωτοβουλία του Εθνικού Κέντρου Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης για το Ολιστικό Κέντρο Έρευνας και Καινοτομίας Ορεινότητας «ΟΡΟΣ», με επίκεντρο τον Δήμο Λίμνης Πλαστήρα. Η συγκεκριμένη πρωτοβουλία αναδεικνύει τη δυνατότητα σύνδεσης της επιστημονικής έρευνας με τις ιδιαίτερες ανάγκες των ορεινών περιοχών, μέσα από ένα μοντέλο συνεργασίας μεταξύ ερευνητικών φορέων, Τοπικής Αυτοδιοίκησης, επιχειρήσεων και παραγωγών.

Ο ολιστικός χαρακτήρας της προσέγγισης συνίσταται στην ταυτόχρονη εξέταση των παραγωγικών, περιβαλλοντικών, ενεργειακών και κοινωνικών παραμέτρων που επηρεάζουν την αναπτυξιακή προοπτική μιας ορεινής περιοχής. Η οικονομική δραστηριότητα, η διαχείριση των φυσικών πόρων, η αξιοποίηση της

τεχνολογίας και η ποιότητα ζωής των κατοίκων αντιμετωπίζονται ως αλληλένδετες συνιστώσες ενός ενιαίου αναπτυξιακού σχεδιασμού.

Στο πλαίσιο αυτό, η έρευνα επικεντρώνεται σε πεδία όπως η αγροτεχνολογία, η ψηφιακή παρακολούθηση των οικοσυστημάτων, η βιοοικονομία, η αξιοποίηση της βιομάζας, η βιώσιμη διαχείριση των υδάτων και η ανάπτυξη καινοτόμων εφαρμογών για την τοπική παραγωγή.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ο πιλοτικός χαρακτήρας του εγχειρήματος. Η εφαρμογή νέων πρακτικών σε πραγματικές συνθήκες επιτρέπει τη διαπίστωση των δυνατοτήτων αλλά και των περιορισμών τους, ώστε οι παρεμβάσεις που αποδεικνύονται αποτελεσματικές να μπορούν να προσαρμόζονται και να αξιοποιούνται σε άλλες ορεινές περιοχές.

Η δυνατότητα αυτή αποκτά ευρύτερη αναπτυξιακή σημασία, καθώς δημιουργεί προϋποθέσεις μεταφοράς τεχνογνωσίας και αξιοποίησης της ερευνητικής εμπειρίας πέρα από τα γεωγραφικά όρια της αρχικής εφαρμογής.

Η σημασία της πρωτοβουλίας, επομένως, δεν περιορίζεται στη λειτουργία μιας ερευνητικής δομής. Συνδέεται με τη δυνατότητα διαμόρφωσης ενός πρακτικού υποδείγματος, στο οποίο η επιστημονική γνώση αξιοποιείται για την υποστήριξη της τοπικής οικονομίας, τη δημιουργία νέων παραγωγικών δυνατοτήτων και την ενίσχυση της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας.

Η προσέγγιση αυτή παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για περιοχές με έντονο ορεινό χαρακτήρα, όπως η Περιφερειακή Ενότητα Γρεβενών, όπου οι αναπτυξιακές προκλήσεις συνδέονται άμεσα με την ανάγκη ενίσχυσης της παραγωγικής βάσης και συγκράτησης του πληθυσμού.

IV. Οι αναπτυξιακές προκλήσεις και οι δυνατότητες της Περιφερειακής Ενότητας Γρεβενών

Η Περιφερειακή Ενότητα Γρεβενών αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα περιοχής στην οποία τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ορεινότητας επηρεάζουν ουσιαστικά τις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες. Η γεωγραφική διασπορά των οικισμών, οι αυξημένες ανάγκες συντήρησης των υποδομών, οι δυσκολίες πρόσβασης σε ορισμένες υπηρεσίες και το κόστος άσκησης παραγωγικών δραστηριοτήτων δημιουργούν πρόσθετες απαιτήσεις για τους κατοίκους, τις επιχειρήσεις και την Τοπική Αυτοδιοίκηση.

Παράλληλα, η δημογραφική συρρίκνωση αποτελεί μία από τις σημαντικότερες προκλήσεις της περιοχής. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της απογραφής πληθυσμού του 2021, ο μόνιμος πληθυσμός της Περιφερειακής Ενότητας Γρεβενών ανήλθε σε 26.576 κατοίκους, καταγράφοντας μείωση περίπου 16,3% σε σχέση με το 2011.

Η εξέλιξη αυτή επηρεάζει τη διαθεσιμότητα εργατικού δυναμικού, τη λειτουργία της τοπικής αγοράς, τη διατήρηση επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και τη βιωσιμότητα των μικρότερων οικισμών. Επιπλέον, η αποχώρηση νέων ανθρώπων περιορίζει τη δυνατότητα ανανέωσης της παραγωγικής βάσης και δημιουργεί πρόσθετες δυσκολίες στην ανάπτυξη νέων οικονομικών πρωτοβουλιών.

Το δημογραφικό πρόβλημα συνδέεται, συνεπώς, άμεσα με την οικονομική ανάπτυξη. Η συγκράτηση και η προσέλκυση πληθυσμού δεν μπορούν να επιτευχθούν χωρίς τη δημιουργία σταθερών επαγγελματικών ευκαιριών, την πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες και τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης.

Παρά τις δυσκολίες αυτές, τα Γρεβενά διαθέτουν σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα. Ο ορεινός όγκος της Πίνδου, τα εκτεταμένα δασικά οικοσυστήματα, η αγροτική και κτηνοτροφική δραστηριότητα, η τοπική γαστρονομία και οι δυνατότητες ανάπτυξης ειδικών μορφών τουρισμού συγκροτούν μια ουσιαστική βάση για την ενίσχυση και τη διαφοροποίηση της τοπικής οικονομίας.

Το βασικό ζητούμενο είναι η μετατροπή αυτών των δυνατοτήτων σε οργανωμένη και βιώσιμη παραγωγική δραστηριότητα. Η ύπαρξη φυσικών πόρων και τοπικών προϊόντων δεν εξασφαλίζει από μόνη της αναπτυξιακά αποτελέσματα. Απαιτούνται κατάλληλες υποδομές, επιστημονική υποστήριξη, επιχειρηματικές συνεργασίες και πρόσβαση σε σύγχρονες τεχνολογίες.

Σε αυτό ακριβώς το σημείο μπορεί να αποκτήσει ουσιαστικό ρόλο η έρευνα και η καινοτομία, προσφέροντας δυνατότητες παραγωγικής αναβάθμισης και αποτελεσματικότερης αξιοποίησης των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της περιοχής.

V. Πεδία εφαρμογής της έρευνας και της καινοτομίας στα Γρεβενά

Η αξιοποίηση της έρευνας και της καινοτομίας στην Περιφερειακή Ενότητα Γρεβενών μπορεί να επικεντρωθεί σε συγκεκριμένους τομείς, οι οποίοι συνδέονται άμεσα με την υφιστάμενη παραγωγική δραστηριότητα και τις αναπτυξιακές δυνατότητες της περιοχής.

Πρωταρχικό πεδίο αποτελεί ο αγροδιατροφικός τομέας και ιδιαίτερα η κτηνοτροφία, η οποία συνδέεται στενά με την οικονομική και κοινωνική ζωή των ορεινών κοινοτήτων. Η αξιοποίηση ψηφιακών συστημάτων παρακολούθησης των ζώων, η επιστημονική διαχείριση των βοσκοτόπων και η ανάπτυξη εφαρμογών για την ορθολογικότερη χρήση ζωοτροφών και υδάτινων πόρων θα μπορούσαν να συμβάλουν στη βελτίωση της παραγωγικής διαδικασίας.

Η εφαρμογή τέτοιων πρακτικών θα μπορούσε να επιτρέψει στους παραγωγούς να λαμβάνουν αποφάσεις βάσει αξιόπιστων δεδομένων, να περιορίζουν απώλειες και να οργανώνουν αποτελεσματικότερα τις δραστηριότητές τους. Παράλληλα, η επιστημονική υποστήριξη της παραγωγής θα μπορούσε να διευκολύνει την προσαρμογή στις μεταβαλλόμενες περιβαλλοντικές και οικονομικές συνθήκες.

Συναφές πεδίο αποτελεί η μεταποίηση και η ανάδειξη των τοπικών προϊόντων. Η έρευνα για την ποιότητα, την τυποποίηση, τη συντήρηση και την ιχνηλασιμότητα προϊόντων μπορεί να δημιουργήσει προϋποθέσεις αύξησης της προστιθέμενης αξίας και βελτίωσης της πρόσβασης σε νέες αγορές. Ιδιαίτερες δυνατότητες παρουσιάζουν προϊόντα που συνδέονται με τη γαστρονομική ταυτότητα των Γρεβενών, όπως τα μανιτάρια, καθώς και άλλες δραστηριότητες του τοπικού αγροδιατροφικού τομέα.

Η ανάπτυξη καινοτόμων μεθόδων παραγωγής και μεταποίησης θα μπορούσε, επιπλέον, να ενισχύσει μικρές επιχειρήσεις και συνεργατικά σχήματα, δημιουργώντας νέες δυνατότητες απασχόλησης και επιχειρηματικής δραστηριοποίησης.

Ένας δεύτερος σημαντικός τομέας αφορά τη διαχείριση των δασικών οικοσυστημάτων και την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Η αξιοποίηση γεωχωρικών δεδομένων, ψηφιακών συστημάτων παρακολούθησης και σύγχρονων ερευνητικών μεθόδων μπορεί να συμβάλει στην καλύτερη κατανόηση της κατάστασης των δασών, στην πρόληψη περιβαλλοντικών κινδύνων και στην

ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων. Η συγκεκριμένη κατεύθυνση αποκτά ιδιαίτερη σημασία σε μια περιοχή με αξιόλογο φυσικό κεφάλαιο, όπου η περιβαλλοντική προστασία συνδέεται άμεσα με τη βιωσιμότητα της τοπικής οικονομίας και τις δυνατότητες ανάπτυξης τουριστικών και άλλων παραγωγικών δραστηριοτήτων.

Παράλληλα, η έρευνα για την αξιοποίηση της υπολειμματικής βιομάζας και την ανάπτυξη εφαρμογών κυκλικής οικονομίας θα μπορούσε να διερευνήσει νέες δυνατότητες παραγωγικής αξιοποίησης διαθέσιμων πόρων, υπό την προϋπόθεση της οικονομικής βιωσιμότητας και της συμμόρφωσης με τις απαιτήσεις περιβαλλοντικής προστασίας.

Ένα τρίτο πεδίο αφορά την ανάπτυξη του ορεινού τουρισμού. Η επιστημονική μελέτη των χαρακτηριστικών της τουριστικής ζήτησης, η ανάπτυξη ψηφιακών υπηρεσιών και η αξιοποίηση σύγχρονων εργαλείων προβολής και διαχείρισης προορισμών μπορούν να υποστηρίξουν την ανάδειξη των φυσικών και πολιτιστικών πόρων της περιοχής.

Ιδιαίτερη σημασία έχει η διερεύνηση δυνατοτήτων επιμήκυνσης της τουριστικής περιόδου και ανάπτυξης δραστηριοτήτων καθ’ όλη τη διάρκεια του έτους, με σεβασμό στη φέρουσα ικανότητα των οικοσυστημάτων. Η σύνδεση του τουρισμού με την τοπική παραγωγή, τη γαστρονομία και τις μικρές επιχειρήσεις μπορεί να ενισχύσει τη διάχυση των οικονομικών ωφελειών στην τοπική κοινωνία.

Επιπλέον, η εφαρμοσμένη έρευνα μπορεί να υποστηρίξει την αντιμετώπιση προβλημάτων που αφορούν τις υποδομές και την καθημερινότητα των κατοίκων. Η παρακολούθηση της κατάστασης του οδικού δικτύου, η μελέτη των υδρολογικών συνθηκών, η πρόληψη φυσικών κινδύνων και η αξιοποίηση ψηφιακών εφαρμογών για τη διαχείριση δημοτικών υποδομών αποτελούν ενδεικτικά πεδία, στα οποία η τεχνολογία μπορεί να ενισχύσει την αποτελεσματικότητα των δημόσιων παρεμβάσεων.

Η σημασία των εφαρμογών αυτών δεν περιορίζεται στην τεχνική βελτίωση των υποδομών. Συνδέεται με τη δυνατότητα ασφαλέστερης και ευκολότερης διαβίωσης στους ορεινούς οικισμούς, στοιχείο που αποτελεί ουσιαστική προϋπόθεση για τη διατήρηση της κατοίκησης και της οικονομικής δραστηριότητας.

Η έρευνα και η καινοτομία μπορούν, συνεπώς, να συμβάλουν τόσο στην παραγωγική ανασυγκρότηση όσο και στη βελτίωση των συνθηκών ζωής, εφόσον εντάσσονται σε έναν συνολικό αναπτυξιακό σχεδιασμό.

VI. Από την επιστημονική έρευνα στην τοπική ανάπτυξη και την απασχόληση

Η αξιοποίηση της έρευνας στις ορεινές περιοχές αποκτά πραγματική σημασία όταν τα αποτελέσματά της μετατρέπονται σε εφαρμόσιμες λύσεις και παράγουν μετρήσιμα οικονομικά και κοινωνικά οφέλη.

Για τον λόγο αυτό, απαιτείται η διαμόρφωση ενός οργανωμένου μηχανισμού συνεργασίας μεταξύ ερευνητικών φορέων, Τοπικής Αυτοδιοίκησης, παραγωγών και επιχειρήσεων. Η συνεργασία αυτή πρέπει να ξεκινά από τη συστηματική καταγραφή των αναγκών της περιοχής και να οδηγεί στην επιλογή συγκεκριμένων πεδίων εφαρμοσμένης έρευνας.

Στη συνέχεια, η υλοποίηση πιλοτικών δράσεων μπορεί να επιτρέψει τη δοκιμή νέων πρακτικών σε πραγματικές παραγωγικές και περιβαλλοντικές συνθήκες. Η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων τους θα πρέπει να βασίζεται σε συγκεκριμένα κριτήρια, όπως η μεταβολή του παραγωγικού κόστους, η βελτίωση της παραγωγικότητας, η εξοικονόμηση πόρων και η δυνατότητα ευρύτερης εφαρμογής.

Μέσα από αυτή τη διαδικασία, η επιστημονική γνώση μπορεί να μεταφέρεται σταδιακά στην τοπική οικονομία, υποστηρίζοντας τον εκσυγχρονισμό υφιστάμενων δραστηριοτήτων και τη δημιουργία νέων επιχειρηματικών πρωτοβουλιών.

Για τα Γρεβενά, η προοπτική αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία, καθώς η ενίσχυση της παραγωγικής βάσης συνδέεται άμεσα με την ανάγκη δημιουργίας θέσεων εργασίας και συγκράτησης του πληθυσμού.

Η ανάπτυξη νέων τεχνολογικών και παραγωγικών εφαρμογών μπορεί να δημιουργήσει ανάγκες για εξειδικευμένες υπηρεσίες, τεχνική υποστήριξη, επαγγελματική κατάρτιση και νέες μορφές συνεργασίας. Παράλληλα, η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των τοπικών επιχειρήσεων μπορεί να ενισχύσει τη δυνατότητά τους, να διατηρούν και να αναπτύσσουν την οικονομική τους δραστηριότητα.

Ωστόσο, η συμβολή της καινοτομίας στη δημογραφική αναζωογόνηση δεν είναι αυτόματη. Προϋποθέτει τη σύνδεση των παραγωγικών παρεμβάσεων με τη βελτίωση των βασικών υποδομών, την πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και εκπαίδευσης, τις δυνατότητες στέγασης και τη συνολική ποιότητα ζωής.

Επομένως, η έρευνα και η καινοτομία πρέπει να αντιμετωπίζονται ως μέρος μιας ευρύτερης πολιτικής για τη διατήρηση και την ανανέωση της οικονομικής και κοινωνικής ζωής των ορεινών περιοχών.

VII. Προτεινόμενες κατευθύνσεις για την Περιφερειακή Ενότητα Γρεβενών

Με βάση τα παραπάνω, κρίνεται σκόπιμη η διερεύνηση της δυνατότητας ανάπτυξης ενός ολοκληρωμένου πλαισίου εφαρμοσμένης έρευνας και καινοτομίας για την ορεινή οικονομία της Περιφερειακής Ενότητας Γρεβενών.

Η πρωτοβουλία αυτή θα μπορούσε να αναπτυχθεί μέσα από τη συνεργασία της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, του ΕΚΕΤΑ, κατάλληλων ερευνητικών και ακαδημαϊκών ιδρυμάτων και των τοπικών παραγωγικών φορέων, αξιοποιώντας την εμπειρία και τις μεθοδολογικές δυνατότητες που αναδεικνύονται από το πιλοτικό εγχείρημα του Ολιστικού Κέντρου Έρευνας και Καινοτομίας Ορεινότητας «ΟΡΟΣ» του ΕΚΕΤΑ.

Αρχικό στάδιο θα μπορούσε να αποτελέσει η συστηματική καταγραφή των αναπτυξιακών αναγκών της περιοχής, με έμφαση στον πρωτογενή τομέα, στη μεταποίηση, στη διαχείριση των φυσικών πόρων και στον ορεινό τουρισμό. Η καταγραφή αυτή θα επέτρεπε την ιεράρχηση των προβλημάτων και την επιλογή παρεμβάσεων με ουσιαστική δυνατότητα εφαρμογής.

Σε επόμενο στάδιο, θα μπορούσε να εξεταστεί η ανάπτυξη συγκεκριμένων πιλοτικών προγραμμάτων, με συμμετοχή τοπικών παραγωγών και επιχειρήσεων, ώστε να αξιολογηθεί στην πράξη η αποτελεσματικότητα νέων τεχνολογικών και παραγωγικών λύσεων.

Ιδιαίτερη σημασία θα πρέπει να δοθεί στην εξασφάλιση κατάλληλων χρηματοδοτικών εργαλείων, με αξιοποίηση διαθέσιμων εθνικών και ευρωπαϊκών πόρων, καθώς και στη διασφάλιση τεχνικής υποστήριξης για τους φορείς που θα συμμετέχουν.

Παράλληλα, απαιτείται η ενίσχυση της δυνατότητας των ορεινών Δήμων να σχεδιάζουν, να ωριμάζουν και να υλοποιούν αναπτυξιακές παρεμβάσεις. Η περιορισμένη διοικητική και τεχνική επάρκεια μπορεί να αποτελέσει σημαντικό εμπόδιο ακόμη και όταν υπάρχουν διαθέσιμοι χρηματοδοτικοί πόροι.

Η αποτελεσματική εφαρμογή μιας τέτοιας πρωτοβουλίας προϋποθέτει επίσης σαφή κατανομή αρμοδιοτήτων, ρεαλιστικό χρονοδιάγραμμα και διαδικασία παρακολούθησης των αποτελεσμάτων.

Κεντρικό κριτήριο πρέπει να αποτελεί η δυνατότητα μεταφοράς των ωφελειών στην τοπική κοινωνία. Η αξιολόγηση δεν θα πρέπει να περιορίζεται στην ολοκλήρωση ερευνητικών δράσεων, αλλά να εξετάζει κατά πόσον αυτές συμβάλλουν στην παραγωγική αναβάθμιση, στη δημιουργία νέων επαγγελματικών δυνατοτήτων και στη βελτίωση της οικονομικής βιωσιμότητας των ορεινών κοινοτήτων.

Η συγκεκριμένη προσέγγιση μπορεί να αποτελέσει μέρος ενός ευρύτερου ολοκληρωμένου αναπτυξιακού σχεδίου για τα Γρεβενά, στο οποίο η έρευνα, η καινοτομία, οι υποδομές και η κοινωνική πολιτική θα λειτουργούν συμπληρωματικά.

VIII. Συμπεράσματα

Η βιώσιμη ανάπτυξη των ορεινών περιοχών προϋποθέτει τη μετάβαση από την αποσπασματική αντιμετώπιση των προβλημάτων σε έναν ολοκληρωμένο και μακροπρόθεσμο αναπτυξιακό σχεδιασμό, προσαρμοσμένο στις ιδιαίτερες ανάγκες και δυνατότητες κάθε περιοχής.

Η έρευνα και η καινοτομία μπορούν να αποτελέσουν ουσιαστικά εργαλεία αυτής της προσπάθειας, υπό την προϋπόθεση ότι συνδέονται άμεσα με τις πραγματικές ανάγκες της παραγωγής, της τοπικής οικονομίας και της κοινωνίας. Η πρωτοβουλία του Ολιστικού Κέντρου Έρευνας και Καινοτομίας Ορεινότητας «ΟΡΟΣ» του ΕΚΕΤΑ αναδεικνύει τις δυνατότητες μιας τέτοιας προσέγγισης, μέσα από τη συνεργασία της επιστημονικής κοινότητας με την Τοπική Αυτοδιοίκηση και τους παραγωγικούς φορείς.

Για την Περιφερειακή Ενότητα Γρεβενών, η αξιοποίηση αντίστοιχων πρακτικών θα μπορούσε να υποστηρίξει τον εκσυγχρονισμό της αγροτικής και κτηνοτροφικής παραγωγής, την ενίσχυση της μεταποίησης, την προστασία και βιώσιμη αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος και την ανάπτυξη νέων μορφών οικονομικής δραστηριότητας.

Η σημασία αυτής της προοπτικής συνδέεται άμεσα με την ανάγκη αντιμετώπισης της δημογραφικής συρρίκνωσης και δημιουργίας συνθηκών που θα επιτρέπουν στους κατοίκους, και ιδιαίτερα στους νέους ανθρώπους, να παραμένουν, να εργάζονται και να δημιουργούν στον τόπο τους.

Η αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων θα εξαρτηθεί από τη δυνατότητα σύνδεσης της επιστημονικής γνώσης με συγκεκριμένες εφαρμογές, την επάρκεια των χρηματοδοτικών εργαλείων, τη συνεργασία των εμπλεκόμενων φορέων και τη συστηματική αξιολόγηση των αποτελεσμάτων.

Συνεπώς, η ανάδειξη του ρόλου της έρευνας και της καινοτομίας στην ορεινή Ελλάδα πρέπει να αποτελέσει αναπόσπαστο μέρος μιας ολοκληρωμένης εθνικής πολιτικής για την ορεινότητα, με σαφή αναπτυξιακό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό προσανατολισμό.

Για τα Γρεβενά, το ζητούμενο είναι η μετατροπή των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών και των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της περιοχής σε βιώσιμες παραγωγικές δυνατότητες, με την επιστημονική γνώση να λειτουργεί ως μέσο ενίσχυσης της τοπικής οικονομίας, δημιουργίας απασχόλησης και διατήρησης της κοινωνικής ζωής στους ορεινούς οικισμούς.

Η κατεύθυνση αυτή μπορεί να συμβάλει στη διαμόρφωση ενός πιο ανθεκτικού και διαφοροποιημένου αναπτυξιακού προτύπου, στο οποίο η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, η παραγωγική δραστηριότητα και η κοινωνική συνοχή θα αποτελούν αλληλοσυμπληρούμενους στόχους.

Εισήγηση κ. Κωνσταντίνου Μπούμπα, Μέλους της Υποεπιτροπής

Η Ορεινότητα ως Εθνική Προτεραιότητα

Η ορεινή Ελλάδα δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται ως μια περιθωριακή ή ειδική περίπτωση της περιφερειακής πολιτικής. Αποτελεί σημαντικό τμήμα της χώρας, με ιδιαίτερη παραγωγική, περιβαλλοντική, πολιτιστική και εθνική σημασία. Παράλληλα, όμως, οι ορεινές περιοχές αντιμετωπίζουν συσσωρευμένες δυσκολίες: δημογραφική συρρίκνωση, περιορισμένες οικονομικές ευκαιρίες, ελλείψεις σε υποδομές και υπηρεσίες, δυσκολίες πρόσβασης στη γη, προβλήματα στην αγροτική και κτηνοτροφική παραγωγή και αυξημένη έκθεση στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής.

Για τον λόγο αυτό απαιτείται μια **σταθερή, διακριτή και μακροπρόθεσμη εθνική πολιτική για την ορεινότητα**. Μια πολιτική που δεν θα περιορίζεται σε αποσπασματικές χρηματοδοτήσεις ή μεμονωμένα έργα, αλλά θα στηρίζεται σε συγκεκριμένο σχεδιασμό, σαφείς προτεραιότητες, επαρκή χρηματοδότηση και μετρήσιμα αποτελέσματα.

1. Εθνική στρατηγική για την ορεινότητα

Πρώτη προϋπόθεση είναι η δημιουργία ενός **ολοκληρωμένου Εθνικού Σχεδίου Ορεινότητας**, ενός πραγματικού «master plan» που θα αντιμετωπίζει συνολικά τις ανάγκες των ορεινών περιοχών. Η ορεινότητα δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται ξεχωριστά από το δημογραφικό, την αγροτική παραγωγή, την ενεργειακή πολιτική, τις μεταφορές, την υγεία, την παιδεία, το περιβάλλον και την πολιτική προστασία. Όλα αυτά συνδέονται μεταξύ τους και απαιτούν ενιαίο σχεδιασμό.Παράλληλα, είναι αναγκαίος ο καλύτερος συντονισμός των συναρμόδιων Υπουργείων, της Αυτοδιοίκησης, των ερευνητικών φορέων και των τοπικών κοινωνιών. Στο πλαίσιο αυτό μπορεί να αποκτήσει ουσιαστικό περιεχόμενο και η **«ρήτρα ορεινότητας»**, ώστε κάθε οριζόντια δημόσια πολιτική να εξετάζει τις ιδιαίτερες συνθήκες που επικρατούν στις ορεινές περιοχές. Ωστόσο, η ενιαία εθνική στρατηγική δεν σημαίνει ενιαίες λύσεις για όλους. Κάθε ορεινή περιοχή έχει διαφορετική παραγωγική βάση, φυσικά χαρακτηριστικά, πληθυσμιακές ανάγκες και αναπτυξιακές δυνατότητες. Επομένως, απαιτείται **εθνικός σχεδιασμός με τοπική εξειδίκευση**.

2. Έρευνα, καινοτομία και τεχνολογία στην υπηρεσία των ορεινών περιοχών

Ιδιαίτερη σημασία έχει η αξιοποίηση της επιστημονικής γνώσης και της τεχνολογίας. Η δημιουργία ενός **Κέντρου Έρευνας και Καινοτομίας για την Ορεινότητα στη Λίμνη Πλαστήρα**, με τη συμμετοχή του Εθνικού Κέντρου Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (ΕΚΕΤΑ), μπορεί να αποτελέσει ένα σημαντικό βήμα προς αυτή την κατεύθυνση. Το ζητούμενο, όμως, δεν είναι η παραγωγή ακόμη περισσότερων μελετών. Το ζητούμενο είναι η **μετατροπή της έρευνας σε πρακτικές λύσεις**. Η τεχνητή νοημοσύνη, τα drones, τα γεωγραφικά συστήματα πληροφοριών, οι ψηφιακές εφαρμογές και η αγρορομποτική μπορούν να αξιοποιηθούν στην παρακολούθηση των φυσικών πόρων, στη γεωργία και την κτηνοτροφία, στη διαχείριση του νερού, στην πρόληψη πυρκαγιών και στην προστασία του περιβάλλοντος. Το μοντέλο της Λίμνης Πλαστήρα μπορεί να λειτουργήσει ως **πιλοτικό μοντέλο**, με στόχο οι λύσεις που αποδεικνύονται αποτελεσματικές να μεταφέρονται στη συνέχεια και σε άλλες ορεινές και νησιωτικές περιοχές της χώρας. Βασική προϋπόθεση είναι η μόνιμη διασύνδεση **ερευνητικών κέντρων, Δήμων, παραγωγών, επιχειρήσεων και τοπικών κοινωνιών**.

3. Παραγωγική ανασυγκρότηση – Γεωργία, κτηνοτροφία και επιχειρηματικότητα

Δεν μπορεί να υπάρξει ουσιαστική δημογραφική ανασυγκρότηση χωρίς παραγωγική βάση. Η στήριξη της γεωργίας και της κτηνοτροφίας στις ορεινές περιοχές πρέπει να αποτελέσει κεντρικό πυλώνα της πολιτικής για την ορεινότητα. Ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα είναι η **πρόσβαση των νέων σε παραγωγική γη**. Παράλληλα απαιτούνται υποδομές, χρηματοδοτικά εργαλεία, τεχνική υποστήριξη και εκπαίδευση. Η ψηφιακή τεχνολογία μπορεί να προσφέρει σημαντικές λύσεις: από την παρακολούθηση των κοπαδιών και τη χαρτογράφηση των βοσκοτόπων έως την ακριβή γεωργία και την καλύτερη διαχείριση του νερού. Παράλληλα, πρέπει να ενισχυθεί η **τοπική επιχειρηματικότητα**. Οι ορεινές περιοχές διαθέτουν προϊόντα, φυσικούς πόρους, πολιτιστικό κεφάλαιο και τεχνογνωσία που μπορούν να αποτελέσουν βάση για νέες οικονομικές δραστηριότητες. Ιδιαίτερη σημασία μπορεί να έχει η ανάπτυξη της **κυκλικής οικονομίας και της βιοοικονομίας**, με αξιοποίηση

αγροτικών και δασικών υπολειμμάτων, βιομάζας και άλλων τοπικών πόρων. Στόχος δεν πρέπει να είναι απλώς η παραγωγή πρώτων υλών, αλλά η δημιουργία **τοπικών αλυσίδων αξίας**, που θα συνδέουν παραγωγή, μεταποίηση, εμπόριο, τουρισμό και έρευνα.

4. Δημογραφικό και συγκράτηση του πληθυσμού

Το δημογραφικό ζήτημα αποτελεί ίσως τη μεγαλύτερη πρόκληση για τις ορεινές περιοχές. Δεν αρκεί να ζητάμε από τους νέους να παραμείνουν στον τόπο τους. Πρέπει να δημιουργήσουμε τις προϋποθέσεις για να μπορούν να το κάνουν. Αυτό σημαίνει **εργασία, εισόδημα, κατοικία, σχολεία, υγεία, πρόσβαση, ψηφιακές υποδομές και κοινωνικές υπηρεσίες**. Ιδιαίτερη μέριμνα πρέπει να δοθεί στις νέες οικογένειες και στις νέες γυναίκες, καθώς η δημογραφική ανανέωση των ορεινών κοινωνιών δεν μπορεί να επιτευχθεί χωρίς τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος που θα επιτρέπει στους νέους ανθρώπους να δημιουργήσουν τη ζωή τους στον τόπο τους. Παράλληλα, η ανάπτυξη της τηλεργασίας και των ψηφιακών υπηρεσιών δημιουργεί νέες δυνατότητες. Ένας κάτοικος ενός ορεινού χωριού δεν θα πρέπει να αποκλείεται από την οικονομική δραστηριότητα επειδή βρίσκεται μακριά από ένα μεγάλο αστικό κέντρο. Η **τεχνολογία μπορεί να γίνει εργαλείο αποκέντρωσης**.

5. Υποδομές, περιβάλλον και κλιματική ανθεκτικότητα

Οι ορεινοί Δήμοι αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα αυξημένες ανάγκες, ενώ συχνά διαθέτουν περιορισμένους οικονομικούς και τεχνικούς πόρους. Η συντήρηση του οδικού δικτύου, η πρόσβαση στους οικισμούς, η ύδρευση, η διαχείριση των φυσικών καταστροφών και η προστασία των υποδομών απαιτούν σταθερή χρηματοδότηση. Οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής καθιστούν την ανάγκη αυτή ακόμη πιο έντονη. Πυρκαγιές, πλημμύρες, κατολισθήσεις και ακραία καιρικά φαινόμενα μπορούν να προκαλέσουν σοβαρές ζημιές στις ορεινές περιοχές. Επομένως, χρειάζεται μετάβαση από τη λογική της **αποκατάστασης μετά την καταστροφή στη λογική της πρόληψης και της ανθεκτικότητας**. Ταυτόχρονα, η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος πρέπει να συνδυάζεται με την αναπτυξιακή δραστηριότητα. Απαιτείται τεκμηριωμένος χωροταξικός σχεδιασμός για τις ενεργειακές, τουριστικές και λοιπές παρεμβάσεις, με σεβασμό στους φυσικούς πόρους και στο τοπίο.

6. Τουρισμός, πολιτισμός και φυσικός πλούτος

Οι ορεινές περιοχές διαθέτουν ένα σημαντικό κεφάλαιο, το οποίο δεν περιορίζεται στο φυσικό τοπίο. Η **αρχιτεκτονική κληρονομιά, τα τοπικά προϊόντα, η γαστρονομία, οι παραδόσεις, οι πολιτιστικές διαδρομές και η φυσική ομορφιά** μπορούν να αποτελέσουν τη βάση ενός διαφορετικού μοντέλου τουριστικής ανάπτυξης. Ο στόχος δεν πρέπει να είναι ένας μαζικός και εποχικός τουρισμός, αλλά η ανάπτυξη δραστηριοτήτων που μπορούν να στηρίξουν την τοπική οικονομία σε μεγαλύτερη διάρκεια μέσα στον χρόνο. Ο τουρισμός πρέπει να συνδεθεί με την τοπική παραγωγή. Ο επισκέπτης της ορεινής περιοχής πρέπει να γνωρίζει τα προϊόντα, την ιστορία και τον πολιτισμό της. Έτσι, ο τουρισμός μπορεί να λειτουργήσει ως **πολλαπλασιαστής της τοπικής παραγωγής**.

7. Χρηματοδότηση και Ορεινό Ταμείο

Όλες οι παραπάνω πολιτικές προϋποθέτουν πόρους. Δεν μπορεί να υπάρχει ουσιαστική πολιτική για την ορεινότητα, όταν οι ορεινοί Δήμοι καλούνται να αντιμετωπίσουν αυξημένες ανάγκες με περιορισμένα μέσα. Για τον λόγο αυτό μπορεί να εξεταστεί η δημιουργία ενός **διακριτού Ορεινού Ταμείου**, με εθνικούς και ευρωπαϊκούς πόρους. Το Ταμείο θα πρέπει να χρηματοδοτεί ολοκληρωμένα τοπικά σχέδια και όχι αποσπασματικά έργα. Παράλληλα, πρέπει να δημιουργηθεί μηχανισμός τεχνικής υποστήριξης των μικρών Δήμων, ώστε να μπορούν να ωριμάζουν μελέτες, να διεκδικούν ευρωπαϊκούς πόρους και να υλοποιούν σύνθετα έργα. Κρίσιμο στοιχείο είναι η χρηματοδότηση να κατευθύνεται **στις πραγματικές ανάγκες κάθε περιοχής** και όχι να σχεδιάζεται αποκλειστικά με βάση το τι είναι διαθέσιμο ως χρηματοδοτικό πρόγραμμα.

8. Νέες προτάσεις για μια σύγχρονη πολιτική ορεινότητας

Με βάση την εμπειρία άλλων περιοχών και τις προτάσεις που έχουν κατατεθεί από ερευνητικούς και αναπτυξιακούς φορείς, μπορούν να εξεταστούν και ορισμένες πρόσθετες κατευθύνσεις:

- **Ψηφιακό Παρατηρητήριο Ορεινότητας**

Μία ενιαία ψηφιακή πλατφόρμα θα μπορούσε να συγκεντρώνει στοιχεία για πληθυσμό, επιχειρήσεις, γη, νερό, υποδομές, παραγωγή, τουρισμό, φυσικές καταστροφές και χρηματοδοτήσεις. Έτσι, η πολιτική θα βασίζεται σε πραγματικά και επικαιροποιημένα δεδομένα.

- **Τοπικά Εργαστήρια Καινοτομίας**

Σε κάθε επιλεγμένη ορεινή περιοχή θα μπορούσε να λειτουργεί μια μόνιμη ομάδα Δήμου, ερευνητών, παραγωγών και επιχειρήσεων, η οποία θα εντοπίζει συγκεκριμένα προβλήματα και θα αναπτύσσει πιλοτικές λύσεις.

- **Μηχανισμός τεχνικής υποστήριξης των ορεινών Δήμων**

Μικροί Δήμοι που δεν διαθέτουν επαρκές επιστημονικό προσωπικό θα μπορούσαν να έχουν πρόσβαση σε κοινές ομάδες μηχανικών, οικονομολόγων, νομικών και ειδικών χρηματοδοτήσεων.

- **Πρόγραμμα «Νέοι στα Βουνά»**

Ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα για νέους επαγγελματίες, αγρότες, κτηνοτρόφους και επιχειρηματίες, που θα συνδυάζει πρόσβαση σε γη, χρηματοδότηση, κατοικία, εκπαίδευση και ψηφιακά εργαλεία.

- **Σύνδεση χρηματοδότησης με αποτελέσματα**

Οι δημόσιες επενδύσεις θα πρέπει να αξιολογούνται όχι μόνο από το εάν ολοκληρώθηκε ένα έργο, αλλά και από το εάν δημιούργησε **θέσεις εργασίας, νέες επιχειρήσεις, εισόδημα, πληθυσμιακή συγκράτηση και βελτίωση της ποιότητας ζωής**.

- **Δίκτυα ορεινών παραγωγών και επιχειρήσεων**

Η δημιουργία τοπικών ή διαπεριφερειακών δικτύων θα μπορούσε να ενισχύσει τη διαπραγματευτική δύναμη των παραγωγών και να δημιουργήσει μεγαλύτερες αλυσίδες αξίας γύρω από τα τοπικά προϊόντα.

Συμπέρασμα

Η πολιτική για την ορεινή Ελλάδα δεν μπορεί να περιοριστεί σε μεμονωμένα έργα, επιδοτήσεις ή αποσπασματικές παρεμβάσεις. Χρειάζεται **σχέδιο, συνέχεια, χρηματοδότηση και λογοδοσία**. Χρειάζεται μια πολιτική που θα αντιμετωπίζει το βουνό όχι ως πρόβλημα που πρέπει απλώς να επιδοτηθεί, αλλά ως **παραγωγικό, περιβαλλοντικό, πολιτιστικό και εθνικό κεφάλαιο της χώρας**. Η έρευνα και η καινοτομία μπορούν να δώσουν νέες δυνατότητες. Η γεωργία και η κτηνοτροφία μπορούν να στηρίξουν την παραγωγική βάση. Η επιχειρηματικότητα μπορεί να δημιουργήσει εισόδημα και θέσεις εργασίας. Η τεχνολογία μπορεί να περιορίσει την απομόνωση. Ο τουρισμός και ο πολιτισμός μπορούν να αναδείξουν τον πλούτο των περιοχών.

Όλα αυτά, όμως, πρέπει να υπηρετούν έναν κοινό στόχο: **να μπορούν οι άνθρωποι να ζουν, να εργάζονται, να δημιουργούν οικογένεια και να προοδεύουν στον τόπο τους.** Αυτό πρέπει να είναι το βασικό κριτήριο κάθε πολιτικής για την ορεινότητα: **όχι απλώς πόσα χρήματα δαπανήθηκαν ή πόσα έργα υλοποιήθηκαν, αλλά εάν τελικά οι ορεινές περιοχές αποκτούν περισσότερες ευκαιρίες, περισσότερη παραγωγή, καλύτερες υποδομές και – κυρίως – περισσότερους ανθρώπους που επιλέγουν να παραμείνουν και να δημιουργήσουν εκεί.**

Εισήγηση κυρίας Έλλης Ρούσσου, Μέλους της Υποεπιτροπής

Περιεχόμενο και βασικά ζητήματα που συζητήθηκαν

Κατά τη συνεδρίαση της Υποεπιτροπής Ορεινών Περιοχών συζητήθηκε η δημιουργία του νέου Ολιστικού Κέντρου Έρευνας και Καινοτομίας Ορεινότητας, με έδρα την περιοχή της Λίμνης Πλαστήρα, καθώς και οι ευρύτερες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι ορεινές περιοχές της χώρας.

Η συζήτηση ανέδειξε τη σημασία της ορεινότητας ως ιδιαίτερου γεωγραφικού, κοινωνικού, οικονομικού και περιβαλλοντικού χαρακτηριστικού της Ελλάδας, αλλά και τη διαχρονική απουσία μιας ολοκληρωμένης και αποτελεσματικής πολιτικής που να ανταποκρίνεται στις πραγματικές ανάγκες των ορεινών κοινωνιών.

Κεντρικό ζήτημα αποτέλεσε η ανάγκη σύνδεσης της επιστημονικής έρευνας και της καινοτομίας με την τοπική ανάπτυξη, ώστε οι νέες τεχνολογίες να αξιοποιούνται για την αντιμετώπιση συγκεκριμένων προβλημάτων της καθημερινότητας, την ενίσχυση της παραγωγικής δραστηριότητας και τη δημιουργία νέων οικονομικών ευκαιριών.

Παρουσιάστηκε ο σχεδιασμός λειτουργίας του νέου ερευνητικού Κέντρου ως πιλοτικού μοντέλου, το οποίο θα μπορούσε να αποτελέσει βάση για αντίστοιχες παρεμβάσεις σε άλλες ορεινές περιοχές. Στο πλαίσιο αυτό αναφέρθηκαν η παραχώρηση υφιστάμενων κτιριακών εγκαταστάσεων για 25 χρόνια, η αξιοποίηση και αναβάθμιση εργαστηριακών υποδομών και η σταδιακή στελέχωση του Κέντρου με εξειδικευμένο προσωπικό.

Ιδιαίτερη αναφορά έγινε στις δυνατότητες εφαρμογής σύγχρονων τεχνολογιών στη γεωργία και στην κτηνοτροφία, όπως η γεωργία ακριβείας, η αγροροπμποτική, η ψηφιακή παρακολούθηση των καλλιεργειών και των βοσκοτόπων και η αξιοποίηση δεδομένων για την αποτελεσματικότερη διαχείριση της παραγωγής.

Συζητήθηκε επίσης η σημασία της ορθολογικής διαχείρισης των υδάτινων πόρων, της παρακολούθησης της ποιότητας των υδάτων, της επεξεργασίας και επαναχρησιμοποίησης υγρών αποβλήτων, καθώς και της αξιοποίησης της αγροτικής και δασικής βιομάζας στο πλαίσιο της κυκλικής οικονομίας.

Σημαντικό μέρος της συζήτησης αφορούσε την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, την κλιματική ανθεκτικότητα, την πρόληψη των δασικών πυρκαγιών και την αντιμετώπιση των συνεπειών των ακραίων καιρικών φαινομένων. Αναφέρθηκαν δυνατότητες αξιοποίησης μη επανδρωμένων αεροσκαφών, δορυφορικών δεδομένων, τεχνητής νοημοσύνης και συστημάτων γεωγραφικών πληροφοριών για την παρακολούθηση των δασών, των οικοσυστημάτων και των φυσικών πόρων.

Παράλληλα, τέθηκε το ζήτημα της εγκατάστασης Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) στους ορεινούς όγκους και εκφράστηκαν ανησυχίες για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις παρεμβάσεων που πραγματοποιούνται, χωρίς επαρκή χωροταξικό σχεδιασμό. Αναδείχθηκε η ανάγκη προστασίας της βιοποικιλότητας και διασφάλισης ότι η ενεργειακή και οικονομική ανάπτυξη δεν θα λειτουργεί εις βάρος του φυσικού περιβάλλοντος και των τοπικών κοινωνιών.

Ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα που απασχόλησαν τη συνεδρίαση ήταν η δημογραφική συρρίκνωση και η σταδιακή εγκατάλειψη της ορεινής υπαίθρου. Επισημάνθηκε ότι πολλά χωριά έχουν χάσει μεγάλο μέρος του πληθυσμού τους, σχολεία έχουν κλείσει, παραγωγικές δραστηριότητες περιορίζονται και οι νέοι άνθρωποι αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τον τόπο τους, λόγω έλλειψης επαγγελματικών ευκαιριών και βασικών υποδομών.

Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στη σημασία της παραμονής των νέων ανθρώπων στις ορεινές περιοχές, καθώς και στην ανάγκη στήριξης των γυναικών μέσω της δημιουργίας θέσεων εργασίας, της ενίσχυσης της οικονομικής τους αυτονομίας και της εξασφάλισης κατάλληλων κοινωνικών υπηρεσιών. Τονίστηκε ότι η αντιμετώπιση του δημογραφικού δεν μπορεί να βασίζεται αποκλειστικά σε επιδοματικές πολιτικές, αλλά απαιτεί συνολική βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης.

Εκτενής συζήτηση πραγματοποιήθηκε για τα προβλήματα της πρωτογενούς παραγωγής, ιδιαίτερα της γεωργίας και της κτηνοτροφίας, που αποτελούν βασικούς πυλώνες της οικονομικής δραστηριότητας πολλών ορεινών περιοχών.

Αναφέρθηκαν οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι νέοι παραγωγοί στην πρόσβαση σε γη και βοσκήσιμες εκτάσεις, η ανεπαρκής οικονομική ενίσχυση, τα γραφειοκρατικά εμπόδια, η ανάγκη εκπαίδευσης και τεχνικής υποστήριξης, καθώς και τα προβλήματα που σχετίζονται με την υγεία των ζώων και τη διατήρηση των κτηνοτροφικών μονάδων.

Τέθηκαν, επίσης, ζητήματα σχετικά με τη διαχείριση των αγροτικών ενισχύσεων, την αξιοπιστία των ελέγχων, την ανάγκη ψηφιακής καταγραφής της κτηνοτροφικής δραστηριότητας και την αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των ευρωπαϊκών πόρων.

Παράλληλα, εκφράστηκε προβληματισμός για τη συγκέντρωση της αγροτικής γης, τις οικονομικές πιέσεις που αντιμετωπίζουν οι μικροί παραγωγοί και τον κίνδυνο περαιτέρω εγκατάλειψης της παραγωγικής δραστηριότητας.

Σημαντική θέση στη συζήτηση κατείχαν τα προβλήματα των υποδομών και της προσβασιμότητας. Επισημάνθηκε ότι το οδικό δίκτυο πολλών ορεινών περιοχών βρίσκεται σε προβληματική κατάσταση, ενώ οι έντονες βροχοπτώσεις, οι κατολισθήσεις και οι πλημμύρες προκαλούν εκτεταμένες καταστροφές, τις οποίες οι τοπικές αρχές δυσκολεύονται να αντιμετωπίσουν, λόγω περιορισμένων οικονομικών και τεχνικών δυνατοτήτων.

Τονίστηκε η ανάγκη ουσιαστικής ενίσχυσης της χρηματοδότησης των ορεινών δήμων και των περιφερειών, καθώς οι σημερινοί πόροι δεν επαρκούν για τη συντήρηση των υποδομών, την αποκατάσταση των ζημιών και την κάλυψη των αυξημένων αναγκών που δημιουργούνται από τις ιδιαίτερες γεωγραφικές συνθήκες.

Ακόμη, αναδείχθηκαν οι ελλείψεις σε υπηρεσίες υγείας, εκπαίδευσης και μεταφορών. Η δυσκολία πρόσβασης σε νοσοκομεία και δομές πρωτοβάθμιας φροντίδας, η υπολειτουργία υπηρεσιών, το κλείσιμο σχολικών μονάδων και η περιορισμένη συγκοινωνιακή εξυπηρέτηση επισημάνθηκαν ως παράγοντες που επιδεινώνουν την κοινωνική απομόνωση και ενισχύουν την πληθυσμιακή εγκατάλειψη.

Συζητήθηκε, επίσης, η ανάγκη αξιοποίησης της ψηφιακής τεχνολογίας για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, την τηλεϊατρική και την παροχή υπηρεσιών σε απομακρυσμένες περιοχές, χωρίς όμως να παραγνωρίζεται η σημασία της φυσικής παρουσίας βασικών δημόσιων δομών.

Στο πεδίο της οικονομικής ανάπτυξης αναδείχθηκαν οι δυνατότητες ενίσχυσης της τοπικής επιχειρηματικότητας, της μεταποίησης αγροτικών προϊόντων, του αγροτουρισμού, του οικοτουρισμού και της ανάδειξης της πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.

Επισημάνθηκε, ωστόσο, ότι ο τουρισμός και οι εποχικές δραστηριότητες δεν επαρκούν από μόνοι τους για να συγκρατήσουν τον πληθυσμό, εάν δεν συνοδεύονται από σταθερή παραγωγική δραστηριότητα, μόνιμες θέσεις εργασίας και επαρκείς κοινωνικές υποδομές.

Παράλληλα, αναφέρθηκε η ανάγκη προστασίας και ανάδειξης ιστορικών μνημείων, παραδοσιακών οικισμών και στοιχείων της τοπικής πολιτιστικής ταυτότητας, τα οποία αποτελούν σημαντικό μέρος της φυσιογνωμίας και των αναπτυξιακών δυνατοτήτων των ορεινών περιοχών.

Ιδιαίτερη συζήτηση έγινε για τη χρηματοδότηση της έρευνας και των αναπτυξιακών παρεμβάσεων. Παρουσιάστηκαν στοιχεία για την αξιοποίηση ανταγωνιστικών ευρωπαϊκών προγραμμάτων και την προσέλκυση πόρων προς την τοπική οικονομία, ενώ αναφέρθηκε ότι έχουν ήδη κατευθυνθεί περίπου 650.000 ευρώ σε τοπικούς φορείς, μέσω ερευνητικών έργων και έχουν υποβληθεί νέες χρηματοδοτικές προτάσεις.

Ταυτόχρονα, τέθηκαν ερωτήματα για τη σταθερότητα της χρηματοδότησης, την εξάρτηση από ευρωπαϊκά προγράμματα, τις εργασιακές σχέσεις του ερευνητικού προσωπικού και τη δυνατότητα δημιουργίας μόνιμων θέσεων εργασίας.

Εκφράστηκε επίσης προβληματισμός για το κατά πόσο οι προτεραιότητες της έρευνας και της ανάπτυξης καθορίζονται από τις ανάγκες των κατοίκων ή από τα διαθέσιμα χρηματοδοτικά προγράμματα και τα κριτήρια οικονομικής απόδοσης.

Στο πλαίσιο αυτό αναδείχθηκε η ανάγκη η επιστημονική γνώση να υπηρετεί το δημόσιο συμφέρον, την προστασία των φυσικών πόρων και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής, με ουσιαστική συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών.

Συζητήθηκε η απουσία ενιαίου και μακροπρόθεσμου σχεδιασμού για τις ορεινές περιοχές ανάγκη διαμόρφωσης ειδικής εθνικής στρατηγικής, η οποία θα συνδυάζει την οικονομική ανάπτυξη με την κοινωνική προστασία, την περιβαλλοντική βιωσιμότητα και την αντιμετώπιση του δημογραφικού προβλήματος.

Στο πλαίσιο αυτό αναφέρθηκαν προτάσεις για τη δημιουργία ειδικού ορεινού ταμείου με εθνικούς και ευρωπαϊκούς πόρους, την εκπόνηση τοπικών αναπτυξιακών σχεδίων, τη θέσπιση ειδικών επενδυτικών κινήτρων, τη διαμόρφωση ολοκληρωμένου χωροταξικού σχεδιασμού και την ενίσχυση της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Ακόμη, παρουσιάστηκε η εξαγγελθείσα δημιουργία ειδικής διοικητικής δομής για τις ορεινές περιοχές, καθώς και η σημασία της ρήτρας ορεινότητας στη νομοθέτηση και στην κατανομή των πόρων, ώστε να λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαίτερες ανάγκες και οι αυξημένες δυσκολίες των ορεινών κοινωνιών.

Τονίστηκε ότι η εφαρμογή οριζόντιων πολιτικών συχνά δεν ανταποκρίνεται στις πραγματικές συνθήκες των απομακρυσμένων περιοχών και μπορεί να δημιουργεί πρόσθετα εμπόδια ακόμη και στη λειτουργία μικρών επιχειρήσεων που εξυπηρετούν βασικές κοινωνικές ανάγκες.

Ιδιαίτερη σημασία δόθηκε στην ανάγκη συντονισμού των αρμόδιων υπουργείων και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ώστε να αντιμετωπιστούν οι επικαλύψεις αρμοδιοτήτων, οι γραφειοκρατικές δυσκολίες και η αποσπασματική εφαρμογή μέτρων.

Τέλος, αναδείχθηκε ότι η επιτυχία του νέου ερευνητικού Κέντρου θα πρέπει να αξιολογηθεί με βάση συγκεκριμένα και μετρήσιμα αποτελέσματα, όπως η δημιουργία θέσεων εργασίας, η ενίσχυση της τοπικής παραγωγής, η προσέλκυση νέων κατοίκων, η βελτίωση των περιβαλλοντικών συνθηκών και η δυνατότητα εφαρμογής των αποτελεσμάτων σε άλλες ορεινές περιοχές.

Η συζήτηση κατέδειξε ότι, παρά τις διαφορετικές προσεγγίσεις ως προς το αναπτυξιακό μοντέλο και τις πολιτικές προτεραιότητες, η αντιμετώπιση των προβλημάτων της ορεινής Ελλάδας απαιτεί συνδυασμό επιστημονικής γνώσης, δημόσιων επενδύσεων, κοινωνικών πολιτικών και ουσιαστικής συμμετοχής των τοπικών κοινωνιών.

Η τοποθέτησή μου στη συνεδρίαση της Υποεπιτροπής Ορεινών Περιοχών (24 Φεβρουαρίου 2026)

Η διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης εθνικής πολιτικής για την προστασία και τη στήριξη των ορεινών περιοχών αποτελεί επιτακτική ανάγκη. Η ορεινότητα δεν είναι μόνο ζήτημα τοπικής οικονομίας, αλλά συνδέεται άμεσα με την επιβίωση των κατοίκων, την περιβαλλοντική ισορροπία, την πολιτιστική κληρονομιά και την εθνική συνοχή.

Απαιτείται ενιαίος στρατηγικός σχεδιασμός και ουσιαστική συνεργασία μεταξύ των αρμόδιων υπουργείων, καθώς τα προβλήματα των ορεινών περιοχών δεν περιορίζονται στην αγροτική παραγωγή, αλλά επεκτείνονται στην οικονομία, στην

παιδεία, στην υγεία, στις μεταφορές και στην προστασία του περιβάλλοντος.

Ιδιαίτερα σοβαρά ζητήματα αποτελούν η ανεπαρκής χρηματοδότηση και οι ελλείψεις βασικών υποδομών. Τα σχολεία που κλείνουν ή υποβαθμίζονται, το προβληματικό οδικό δίκτυο, οι δυσκολίες πρόσβασης σε υπηρεσίες υγείας και η υπολειτουργία υγειονομικών δομών δημιουργούν συνθήκες ανασφάλειας και επιβαρύνουν την καθημερινότητα των κατοίκων. Οι ορεινές περιοχές χρειάζονται ουσιαστική κρατική φροντίδα και διαρκή στήριξη.

Η προστασία της αγροτικής παραγωγής και της κτηνοτροφίας αποτελεί βασική προϋπόθεση για τη διατήρηση της οικονομικής και κοινωνικής ζωής στις ορεινές περιοχές. Η διαχείριση των ευρωπαϊκών κονδυλίων, ιδιαίτερα μετά τα ζητήματα που ανέκυψαν με την υπόθεση του ΟΠΕΚΕΠΕ, καθιστά αναγκαία τη διαφάνεια, τον αποτελεσματικό έλεγχο και τη διάθεση των διαθέσιμων πόρων στους πραγματικούς παραγωγούς. Παράλληλα, οι απώλειες κτηνοτροφικών μονάδων λόγω ασθενειών των ζώων και τα προβλήματα που προκαλεί η άγρια πανίδα απαιτούν συγκεκριμένα μέτρα πρόληψης, προστασίας και αποζημίωσης.

Ιδιαίτερη ανησυχία προκαλεί η απειλή απώλειας της αγροτικής γης μέσω κατασχέσεων και μεταβίβασής της σε επενδυτικά κεφάλαια (funds). Το ζήτημα δεν αφορά μόνο τους αγρότες, αλλά συνολικά την κοινωνία, καθώς η γεωργική γη αποτελεί βασικό παραγωγικό πόρο της χώρας και η προστασία και αξιοποίησή της πρέπει να εξυπηρετούν το δημόσιο συμφέρον.

Στο περιβαλλοντικό πεδίο, οι καταστροφικές συνέπειες των δασικών πυρκαγιών και των πλημμυρών καθιστούν απαραίτητη την εφαρμογή επιστημονικά τεκμηριωμένων πολιτικών πρόληψης, προστασίας και αποκατάστασης του φυσικού περιβάλλοντος.

Παράλληλα, η εγκατάσταση αιολικών πάρκων στους ορεινούς όγκους χωρίς ολοκληρωμένο στρατηγικό σχεδιασμό δημιουργεί σοβαρούς προβληματισμούς σχετικά με την προστασία του φυσικού τοπίου, την αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και τη διατήρηση της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας των ορεινών περιοχών.

Η δημιουργία του νέου Κέντρου Έρευνας και Καινοτομίας Ορεινότητας του ΕΚΕΤΑ μπορεί να συμβάλει στην επιστημονική μελέτη και στην αναζήτηση λύσεων για τα προβλήματα των ορεινών περιοχών. Ωστόσο, ένα πιλοτικό πρόγραμμα, ακόμη και με επαρκή χρηματοδότηση και υποστήριξη, δεν μπορεί

από μόνο του να εξασφαλίσει αποτελέσματα για το σύνολο των ορεινών περιοχών της χώρας.

Η επιστημονική γνώση πρέπει να συνδέεται με την πραγματική καθημερινότητα των κατοίκων, ενώ η αποτελεσματικότητα των διαθέσιμων πόρων πρέπει να αξιολογείται με βάση τα ουσιαστικά αποτελέσματα και τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης.

Η προστασία των ορεινών περιοχών συνδέεται άμεσα με το δημογραφικό πρόβλημα και την ανάγκη δημιουργίας πραγματικών προοπτικών για τη νέα γενιά. Η εγκατάλειψη των ορεινών οικισμών, η μείωση του πληθυσμού και η έλλειψη ευκαιριών απασχόλησης καθιστούν αναγκαία τη διαμόρφωση πολιτικών που θα επιτρέπουν στους νέους ανθρώπους να παραμένουν, να εργάζονται και να δημιουργούν στον τόπο τους.

Συμπερασματικά, η επιτυχία του νέου εγχειρήματος δεν πρέπει να κριθεί από τις εξαγγελίες, τις χρηματοδοτήσεις ή τις ερευνητικές δραστηριότητες, αλλά από το κατά πόσο θα βελτιωθούν πραγματικά οι συνθήκες ζωής των ανθρώπων στις ορεινές περιοχές. Η προστασία της παραγωγής, η ενίσχυση των δημόσιων υπηρεσιών, η διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος και η συγκράτηση του πληθυσμού αποτελούν βασικές προϋποθέσεις για να παραμείνουν οι ορεινές περιοχές ζωντανές, παραγωγικές και βιώσιμες, με ασφάλεια, αξιοπρέπεια και προοπτική για τις επόμενες γενιές.

Συμπέρασμα – Εκτίμηση μέσα από τις θέσεις της ΠΛΕΥΣΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

Από το σύνολο της συζήτησης διαπιστώνουμε ότι, παρά την κοινή αναγνώριση των σοβαρών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι ορεινές περιοχές της χώρας, εξακολουθεί να υπάρχει μεγάλη απόσταση ανάμεσα στις κυβερνητικές εξαγγελίες και στην πραγματικότητα που βιώνουν καθημερινά οι κάτοικοι. Η εγκατάλειψη της υπαίθρου, η δημογραφική συρρίκνωση, η υποχρηματοδότηση και η υποβάθμιση βασικών δημόσιων υπηρεσιών αναδεικνύουν την απουσία κυβερνητικής πολιτικής στην αντιμετώπιση της ορεινής Ελλάδας.

Η δημιουργία του νέου Κέντρου Έρευνας και Καινοτομίας Ορεινότητας του ΕΚΕΤΑ μπορεί να αποτελέσει μια θετική πρωτοβουλία, εφόσον η επιστημονική γνώση αξιοποιηθεί ουσιαστικά προς όφελος των κατοίκων και δεν περιοριστεί

στην υλοποίηση ερευνητικών προγραμμάτων και στην απορρόφηση χρηματοδοτήσεων.

Πλην όμως, όταν απουσιάζει μια ολοκληρωμένη κυβερνητική πολιτική για την ορεινή Ελλάδα, με σαφείς στόχους, συγκεκριμένες προτεραιότητες και ουσιαστικά μέτρα στήριξης των τοπικών κοινωνιών, τίθεται το κρίσιμο ερώτημα: Προς ποια κατεύθυνση θα προσανατολιστεί το έργο του νέου Κέντρου, ποιος θα καθορίζει τις προτεραιότητές του και ποιοι τελικά θα ωφεληθούν από τα αποτελέσματα της έρευνας και τις διαθέσιμες χρηματοδοτήσεις;

Χωρίς έναν συνολικό στρατηγικό σχεδιασμό, υπάρχει ο κίνδυνος η επιστημονική έρευνα να λειτουργήσει αποσπασματικά, χωρίς ουσιαστική σύνδεση με τα πραγματικά προβλήματα των ορεινών περιοχών, ενώ τα αποτελέσματά της ενδέχεται να μην αξιοποιηθούν για την κάλυψη των αναγκών των κατοίκων και των μικρών παραγωγών.

Η επιστημονική γνώση και οι δημόσιοι πόροι πρέπει να υπηρετούν πρωτίστως την κοινωνία και όχι να κατευθύνονται σε δράσεις που εξυπηρετούν περιορισμένα οικονομικά ή επενδυτικά συμφέροντα. Απαιτούνται διαφάνεια, δημόσια λογοδοσία, ουσιαστική συμμετοχή των κατοίκων και σαφής σύνδεση των ερευνητικών προγραμμάτων με την προστασία της αγροτικής και κτηνοτροφικής παραγωγής, την αντιμετώπιση του δημογραφικού προβλήματος, τη διαφύλαξη του φυσικού περιβάλλοντος και τη βελτίωση των συνθηκών ζωής.

Το ζητούμενο δεν είναι απλώς να δημιουργηθεί ακόμη μία δομή, αλλά να διασφαλιστεί ότι το έργο της θα έχει πραγματικό κοινωνικό αντίκρισμα και ότι οι πρώτοι που θα ωφεληθούν θα είναι οι άνθρωποι που ζουν, εργάζονται και κρατούν ζωντανή την ορεινή Ελλάδα.

Απαιτείται ισότιμη πρόσβαση στην υγεία, την παιδεία, τις μεταφορές και τις βασικές υποδομές με ουσιαστική στήριξη των αγροτών και κτηνοτρόφων, την προστασία της αγροτικής γης και τη διασφάλιση ότι οι φυσικοί πόροι θα αξιοποιούνται με γνώμονα το δημόσιο συμφέρον και τις ανάγκες των τοπικών κοινωνιών.

Ιδιαίτερα σημαντική θεωρούμε την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και των ορεινών οικοσυστημάτων. Η εγκατάσταση ενεργειακών έργων, η διαχείριση των υδάτων και η αξιοποίηση της γης πρέπει να βασίζονται σε επιστημονική τεκμηρίωση, διαφάνεια και ουσιαστική συμμετοχή των κατοίκων, χωρίς να υποβαθμίζεται το περιβάλλον προς όφελος οικονομικών συμφερόντων.

Η Ελλάδα και ιδιαίτερα οι ορεινές περιοχές της δεν μπορούν να αντιμετωπίζονται ως μια απέραντη «μπαταρία της Ευρώπης», με ανεξέλεγκτη εγκατάσταση αιολικών πάρκων, φωτοβολταϊκών και μεγάλων ενεργειακών υποδομών, χωρίς ολοκληρωμένο χωροταξικό σχεδιασμό και ουσιαστική συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών.

Η ενεργειακή μετάβαση δεν μπορεί να πραγματοποιείται εις βάρος των δασών, της βιοποικιλότητας, της αγροτικής και κτηνοτροφικής παραγωγής και της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Η διάνοιξη δρόμων στις βουνοκορφές, οι εκτεταμένες εκσκαφές, η εγκατάσταση μεγάλων ανεμογεννητριών και η αλλοίωση του φυσικού τοπίου δημιουργούν σοβαρά περιβαλλοντικά προβλήματα και επηρεάζουν τη φυσιογνωμία των ορεινών περιοχών.

Ιδιαίτερη ανησυχία προκαλούν και οι κίνδυνοι πυρκαγιών που συνδέονται με τα δίκτυα μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας. Οι καταστροφικές πυρκαγιές του καλοκαιριού του 2026, ορισμένες από τις οποίες συνδέθηκαν με βλάβες ηλεκτρικών δικτύων, ανέδειξαν την ανάγκη αυστηρών ελέγχων και αποτελεσματικών μέτρων πρόληψης. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της πυρκαγιάς στον Άγιο Βασίλειο Βοιωτίας, όπου αναφέρθηκε βραχυκύκλωμα σε δίκτυο ηλεκτροδότησης αιολικού πάρκου. Τέτοια περιστατικά καθιστούν αναγκαία τη συστηματική συντήρηση των ενεργειακών εγκαταστάσεων, την αυστηρή τήρηση των κανόνων πυρασφάλειας και την πλήρη διερεύνηση των αιτίων κάθε πυρκαγιάς.

Οι ορεινές περιοχές δεν αποτελούν απλώς εκτάσεις διαθέσιμες για ενεργειακές επενδύσεις. Είναι ζωντανοί τόποι με κατοίκους, παραγωγούς, δάση, οικοσυστήματα και ιστορία. Η αξιοποίησή τους πρέπει να εξυπηρετεί τις ανάγκες των τοπικών κοινωνιών, με προστασία του περιβάλλοντος, ουσιαστικές διαβουλεύσεις με τους κατοίκους και διασφάλιση ότι τα οφέλη της ενεργειακής ανάπτυξης επιστρέφουν στους ίδιους.

Η χώρα δεν πρέπει να μετατραπεί σε χώρο συγκέντρωσης ενεργειακών εγκαταστάσεων για την κάλυψη ευρύτερων ευρωπαϊκών αναγκών, χωρίς να εξετάζονται οι περιβαλλοντικές, κοινωνικές και οικονομικές συνέπειες.

Η ενεργειακή ανάπτυξη οφείλει να υπηρετεί τον άνθρωπο και το δημόσιο συμφέρον και όχι να μετατρέπει τις ορεινές περιοχές σε απέραντες βιομηχανικές ζώνες παραγωγής ενέργειας, θέτοντας σε κίνδυνο το φυσικό περιβάλλον, την ασφάλεια των κατοίκων και το μέλλον των τοπικών κοινωνιών.

Απαιτείται ένα ολοκληρωμένο και κοστολογημένο εθνικό σχέδιο για την ορεινότητα, με εξασφαλισμένη χρηματοδότηση, σαφή χρονοδιαγράμματα και ουσιαστική συμμετοχή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, διαφάνεια στη διαχείριση των δημόσιων και ευρωπαϊκών πόρων, λογοδοσία και συστηματική αξιολόγηση των αποτελεσμάτων.

Η απουσία μιας ολοκληρωμένης κυβερνητικής πολιτικής για την ορεινή Ελλάδα αφήνει αναπάντητα τα σοβαρά και διαχρονικά προβλήματα των κατοίκων. Οι εξαγγελίες, οι αποσπασματικές χρηματοδοτήσεις και η δημιουργία νέων δομών δεν μπορούν να υποκαταστήσουν την ουσιαστική κρατική μέριμνα. Την ώρα που σχολεία κλείνουν, οι δομές υγείας υπολειτουργούν, οι υποδομές παραμένουν ανεπαρκείς και οι γεωργοί και κτηνοτρόφοι αγωνίζονται να διατηρήσουν την παραγωγή τους, οι ορεινές περιοχές συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν την εγκατάλειψη και την πληθυσμιακή συρρίκνωση.

Σε αυτή την ήδη δύσκολη κατάσταση έρχεται να προστεθεί το **σκάνδαλο του ΟΠΕΚΕΠΕ**. Οι αποκαλύψεις και οι έρευνες για παράνομες αγροτικές επιδοτήσεις, εικονικές δηλώσεις και καταχρηστική εκμετάλλευση ευρωπαϊκών πόρων αναδεικνύουν μια υπόθεση με σοβαρές πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές διαστάσεις, που θέτει επιτακτικά το ζήτημα των ευθυνών, της διαφάνειας και της κρατικής εποπτείας όλων των πολιτικών προσώπων.

Οι συνέπειες αγγίζουν ολόκληρη την ελληνική Περιφέρεια και ιδιαίτερα τους πραγματικούς γεωργούς και κτηνοτρόφους, που αγωνίζονται καθημερινά, και **παλεύουν για την επιβίωσή τους** να διατηρήσουν την παραγωγή τους απέναντι στο αυξημένο κόστος, την ακρίβεια και την οικονομική αβεβαιότητα.

Η ελληνική Περιφέρεια και οι άνθρωποι που κρατούν ζωντανή την αγροτική και κτηνοτροφική παραγωγή πληρώνουν το τίμημα παράνομων πρακτικών και ανεπαρκούς ελέγχου εκ μέρους πολικών προσώπων της κυβέρνησης.

Το δημογραφικό πρόβλημα αποτελεί μία από τις σοβαρότερες απειλές για το μέλλον της ορεινής Ελλάδας. Η συνεχής μείωση και γήρανση του πληθυσμού, η φυγή των νέων ανθρώπων και η σταδιακή ερήμωση χωριών και οικισμών δεν αποτελούν μεμονωμένα φαινόμενα, αλλά συνδέονται άμεσα με την έλλειψη ολοκληρωμένης κυβερνητικής πολιτικής για τη στήριξη της Περιφέρειας.

Η υποβάθμιση των δημόσιων υπηρεσιών, το κλείσιμο σχολείων, η υποστελέχωση των δομών υγείας, η έλλειψη θέσεων εργασίας, το ανεπαρκές οδικό δίκτυο και οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι γεωργοί και οι κτηνοτρόφοι δημιουργούν συνθήκες που αναγκάζουν ολοένα και περισσότερους κατοίκους, ιδιαίτερα τους νέους, να εγκαταλείπουν τον τόπο τους.

Απαιτείται ολοκληρωμένο σχέδιο δημογραφικής ανασυγκρότησης, με ουσιαστική στήριξη των νέων ζευγαριών και των οικογενειών, προγράμματα προσιτής κατοικίας, διατήρηση των σχολικών μονάδων, ενίσχυση των δομών υγείας, δημιουργία παιδικών σταθμών και σταθερών θέσεων εργασίας, καθώς και ειδικά μέτρα για την εγκατάσταση νέων γεωργών, κτηνοτρόφων και επαγγελματιών στις ορεινές περιοχές.

Η εγκατάλειψη της ορεινής Ελλάδας δεν είναι μόνο δημογραφικό ζήτημα. Είναι ζήτημα κοινωνικής συνοχής, διατήρησης της παραγωγής, προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος και εθνικής προοπτικής. Χωρίς ανθρώπους, χωρίς νέες οικογένειες, χωρίς σχολεία και χωρίς παραγωγική δραστηριότητα, τα ορεινά χωριά μετατρέπονται σε εγκαταλελειμμένους τόπους.

Δεν αρκούν άλλες εξαγγελίες χωρίς συγκεκριμένα μέτρα, χρηματοδότηση και δεσμευτικά χρονοδιαγράμματα. Απαιτείται ουσιαστική στήριξη της αγροτικής και κτηνοτροφικής παραγωγής, προστασία της αγροτικής γης και του φυσικού περιβάλλοντος, στελέχωση των δημόσιων υπηρεσιών και δημιουργία πραγματικών προοπτικών απασχόλησης. Η κεντρική διοίκηση οφείλει να ακούει τους κατοίκους μέσα από ανοιχτές διαβουλεύσεις και να τους εξασφαλίζει ουσιαστική συμμετοχή στις αποφάσεις που καθορίζουν το μέλλον του τόπου τους.

Η ορεινή Ελλάδα δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται ως μια περιοχή που απλώς πρέπει να επιβιώσει ούτε ως διαθέσιμος χώρος για ενεργειακές και άλλες επενδύσεις. Η προστασία της ζωής, της παραγωγής, του περιβάλλοντος και του δικαιώματος των κατοίκων να παραμείνουν στον τόπο τους αποτελεί υποχρέωση της Πολιτείας. Η εγκατάλειψη των ορεινών περιοχών δεν μπορεί να συνεχίζεται χωρίς συγκεκριμένες πολιτικές απαντήσεις και ουσιαστική λογοδοσία.

Για να επιτευχθούν αυτοί οι στόχοι, απαιτούνται συγκεκριμένα και μετρήσιμα μέτρα, προσαρμοσμένα στις ιδιαίτερες ανάγκες των ορεινών περιοχών και κυρίως:

Στην υγεία και την εκπαίδευση, είναι αναγκαία η μόνιμη στελέχωση των κέντρων υγείας και των περιφερειακών ιατρείων, η παροχή οικονομικών και στεγαστικών κινήτρων για γιατρούς, νοσηλευτές και εκπαιδευτικούς, καθώς και η διατήρηση των σχολικών μονάδων σε απομακρυσμένους οικισμούς. Η πρόσβαση σε βασικές δημόσιες υπηρεσίες πρέπει να εξασφαλίζεται ανεξάρτητα από τον αριθμό των κατοίκων ή τη γεωγραφική απόσταση.

Στις υποδομές και τις μεταφορές, απαιτείται αναβάθμιση και συστηματική συντήρηση του οδικού δικτύου, ενίσχυση των δημόσιων συγκοινωνιών, ασφαλής πρόσβαση στους ορεινούς οικισμούς κατά τους χειμερινούς μήνες και ανάπτυξη σύγχρονων τηλεπικοινωνιακών υποδομών. Ιδιαίτερη προτεραιότητα πρέπει να δοθεί στην αντιμετώπιση της απομόνωσης των μικρών και απομακρυσμένων κοινοτήτων.

Στην προστασία των γεωργών και κτηνοτρόφων, απαιτούνται μέτρα μείωσης του κόστους παραγωγής, ενέργειας και ζωοτροφών, έγκαιρες και δίκαιες αποζημιώσεις για ζημιές από φυσικές καταστροφές, ζωονόσους και επιθέσεις άγριων ζώων, καθώς και ουσιαστική ενίσχυση των γεωργικών και κτηνιατρικών υπηρεσιών. Παράλληλα, είναι απαραίτητη η διαφανής διαχείριση των αγροτικών ενισχύσεων, ώστε οι διαθέσιμοι πόροι να κατευθύνονται στους πραγματικούς παραγωγούς.

Στην προστασία της αγροτικής γης, απαιτούνται μέτρα για την αποτροπή της απώλειας παραγωγικών εκτάσεων μέσω κατασχέσεων και αναγκαστικών εκποιήσεων, με ειδική προστασία των μικρών παραγωγών και αποτελεσματικές δυνατότητες ρύθμισης των οφειλών τους. Η αγροτική γη αποτελεί πολύτιμο παραγωγικό πόρο και η διατήρησή της συνδέεται άμεσα με την επισιτιστική

ασφάλεια και τη βιωσιμότητα της υπαίθρου.

Στην προστασία του περιβάλλοντος και στην πολιτική προστασία, απαιτούνται ολοκληρωμένα σχέδια πρόληψης πυρκαγιών και πλημμυρών, καθαρισμός και διαχείριση δασικών εκτάσεων, αντιπλημμυρικά και αντιδιαβρωτικά έργα, καθώς και ενίσχυση των τοπικών υπηρεσιών με προσωπικό και εξοπλισμό. Η πρόληψη πρέπει να αποτελεί σταθερή προτεραιότητα και όχι να περιορίζεται η κρατική παρέμβαση στην αντιμετώπιση των καταστροφών αφού αυτές εκδηλωθούν.

Στην εγκατάσταση Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ), είναι απαραίτητος ο αυστηρός χωροταξικός σχεδιασμός, η προστασία των δασών και των ορεινών οικοσυστημάτων, η αξιολόγηση των σωρευτικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων και η ουσιαστική διαβούλευση με τους κατοίκους. Παράλληλα, απαιτούνται συστηματικοί έλεγχοι και συντήρηση των δικτύων μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας, ώστε να περιορίζονται οι κίνδυνοι πυρκαγιών από τεχνικές βλάβες.

Στην αντιμετώπιση του δημογραφικού προβλήματος, απαιτούνται ειδικά στεγαστικά και οικονομικά κίνητρα για νέους και οικογένειες, ενίσχυση της τοπικής επιχειρηματικότητας, δημιουργία σταθερών θέσεων εργασίας και στήριξη της αγροτικής παραγωγής. Η διατήρηση των σχολείων, των υπηρεσιών υγείας και των βασικών υποδομών αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την παραμονή του πληθυσμού.

Στη συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών, η κεντρική διοίκηση οφείλει να ακούει ουσιαστικά τους κατοίκους μέσα από ανοιχτές διαβουλεύσεις πριν από τη λήψη σημαντικών αποφάσεων. Οι πολιτικές για την ανάπτυξη, τις ενεργειακές επενδύσεις, την προστασία του περιβάλλοντος και τη διαχείριση των φυσικών πόρων πρέπει να διαμορφώνονται με ενεργό συμμετοχή των ανθρώπων που ζουν και εργάζονται στις ορεινές περιοχές.

Στην αξιοποίηση των χρηματοδοτήσεων απαιτείται διαφάνεια, δημόσια λογοδοσία και συστηματική αξιολόγηση των αποτελεσμάτων. Κάθε πρόγραμμα πρέπει να συνοδεύεται από συγκεκριμένους στόχους, χρονοδιάγραμμα υλοποίησης και μετρήσιμους δείκτες, όπως η βελτίωση της πρόσβασης στην υγεία, η διατήρηση των σχολείων, η ενίσχυση του εισοδήματος των παραγωγών και η συγκράτηση του μόνιμου πληθυσμού.

Η ορεινή περιφέρεια αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της ιστορίας, της πολιτιστικής κληρονομιάς, της παραγωγικής δραστηριότητας και της εθνικής ταυτότητας της χώρας. Η διατήρησή της «ζωντανής» δεν είναι μόνο ζήτημα τοπικής ανάπτυξης, αλλά συνδέεται άμεσα με την κοινωνική συνοχή, την επισιτιστική ασφάλεια, την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και τη βιώσιμη ανάπτυξη ολόκληρης της Ελλάδας.

Η ερήμωση των ορεινών περιοχών δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται ως μια αναπόφευκτη εξέλιξη. Η εγκατάλειψη των χωριών, η γήρανση του πληθυσμού, η φυγή των νέων και η συρρίκνωση της αγροτικής και κτηνοτροφικής παραγωγής απειλούν όχι μόνο τις τοπικές κοινωνίες, αλλά και τη διατήρηση της παραγωγικής βάσης, των παραδόσεων και της φυσικής κληρονομιάς της χώρας.

Η προστασία της ορεινής περιφέρειας απαιτεί ουσιαστική αποκέντρωση, ενίσχυση των δημόσιων υπηρεσιών, στήριξη των παραγωγών, δημιουργία σταθερών θέσεων εργασίας και πραγματικές δυνατότητες εγκατάστασης νέων ανθρώπων. Παράλληλα, οι κάτοικοι και ιδιαίτερα οι νέοι πρέπει να συμμετέχουν ενεργά στη διαμόρφωση των πολιτικών που αφορούν τον τόπο τους.

Η ορεινή Ελλάδα δεν πρέπει να μετατραπεί σε μια απέραντη εγκαταλελειμμένη περιοχή, χωρίς κατοίκους, παραγωγή και προοπτική. Η διατήρηση ζωντανών ορεινών κοινοτήτων αποτελεί ζήτημα εθνικής σημασίας και απαιτεί συγκεκριμένη, μακροπρόθεσμη κρατική πολιτική, που σήμερα λείπει, ώστε οι άνθρωποι να μπορούν να παραμένουν, να εργάζονται και να δημιουργούν στον τόπο τους.

2. *Προοπτικές Βιώσιμης Ανάπτυξης του Ψηλορείτη: Μια Εθνική Πολιτική για την Ανθεκτικότητα και την Αναζωογόνηση της Ζωής στις Ορεινές Περιοχές*

Εισηγητής: Εμμανουήλ Χνάρης, Μέλος της Υποεπιτροπής

Α. ΠΡΟΟΙΜΙΟ

Η Υποεπιτροπή Ορεινών Περιοχών της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Περιφερειών της Βουλής των Ελλήνων συνεδρίασε στις 29 Απριλίου 2026, με θέμα ημερήσιας διάταξης: «*Προοπτικές Βιώσιμης Ανάπτυξης του Ψηλορείτη: Μια Εθνική Πολιτική για την Ανθεκτικότητα και την Αναζωογόνηση της Ζωής στις Ορεινές Περιοχές*».

Σκοπός της συνεδρίασης ήταν η συστηματική καταγραφή και ανάδειξη των βασικών προβλημάτων, των αναγκών και των αναπτυξιακών προτεραιοτήτων των ορεινών περιοχών του Ψηλορείτη, μέσα από τον διάλογο με τους αρμόδιους θεσμικούς, αυτοδιοίκητους, παραγωγικούς και κοινωνικούς φορείς της περιοχής.

Παράλληλα, η συζήτηση αποσκοπούσε στην ανάδειξη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών και των συγκριτικών πλεονεκτημάτων του Ψηλορείτη, καθώς και στην αναζήτηση ολοκληρωμένων και βιώσιμων παρεμβάσεων που θα μπορούσαν να συμβάλουν στην ενίσχυση, ανάπτυξη και αναβίωση της περιοχής.

Η παρούσα έκθεση αποτυπώνει τις τοποθετήσεις των φορέων, τις οργανώνει σε διακριτές θεματικές ενότητες και, με βάση τα συμπεράσματα που προκύπτουν, καταλήγει σε μία ολοκληρωμένη πρόταση προς την Επιτροπή. Μέσα από την καταγραφή των προβλημάτων και την ιεράρχηση των αναγκών της περιοχής, επιδιώκεται να τεθούν οι βάσεις για τη διαμόρφωση μιας συνεκτικής εθνικής πολιτικής για τις ορεινές περιοχές του Ψηλορείτη.

Β. ΦΟΡΕΙΣ ΠΟΥ ΤΟΠΟΘΕΤΗΘΗΚΑΝ

Από την Κυβέρνηση παρέστη ο Υφυπουργός Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων Ιωάννης Ανδριανός. Από την Τοπική Αυτοδιοίκηση Β΄ Βαθμού τοποθετήθηκαν ο Περιφερειάρχης Κρήτης και Α΄ Αντιπρόεδρος της Ένωσης Περιφερειών Ελλάδας (ΕΝΠΕ) κ. Σταύρος Αρναουτάκης και η

Αντιπεριφερειάρχης Ρεθύμνου, Πρόεδρος Κοινωνικών Υποθέσεων της ΕΝΠΕ και Πρόεδρος του Δ.Σ. της Σχολής Ασωμάτων, κυρία Μαρία Λιονή.

Από την Τοπική Αυτοδιοίκηση Α΄ βαθμού τοποθετήθηκαν ο Πρόεδρος της Περιφερειακής Ένωσης Δήμων (ΠΕΔ) Κρήτης και Δήμαρχος Ρεθύμνης κ. Γεώργιος Μαρινάκης, ο Πρόεδρος της Επιτροπής Ορεινών Περιοχών της Κεντρικής Ένωσης Δήμων Ελλάδος (ΚΕΔΕ) και Δήμαρχος Ανωγείων κ. Σωκράτης Κεφαλογιάννης, καθώς και οι Δήμαρχοι Μυλοποτάμου κ.κ: Γεώργιος Κλάδος, Αμαρίου Παντελής Μουρτζανός, Φαιστού Γρηγόριος Νικολιδάκης, Γόρτυνας Μιχάλης Κοκολάκης και Μαλεβιζίου Μενέλαος Μποκέας.

Από την επιστημονική και πολιτιστική κοινότητα τοποθετήθηκαν ο Ομότιμος Καθηγητής Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης και Γενικός Διευθυντής του Μουσείου Ακρόπολης κ. Νικόλαος Σταμπολίδης και ο Πρόεδρος του Παγκόσμιου Γεωπάρκου UNESCO Ψηλορείτη κ. Χαράλαμπος Φασουλάς.

Από τους παραγωγικούς φορείς και την κοινωνία των πολιτών τοποθετήθηκαν ο Πρόεδρος της Ένωσης Γαλακτοκομικού – Κτηνοτροφικού – Αγροτικού Συνεταιρισμού Ανωγείων κ. Χαιρέτης Στεφανής, ο Πρόεδρος της ΑΜΚΕ «Μαύρο Πρόβατο» κ. Νικηφόρος Στειακάκης, ο εκπρόσωπος της επιχείρησης αγροτουρισμού «Έναγρον» κ. Ιωάννης Παπαδάκης και ο πρώην Διευθυντής του Αναπτυξιακού Κέντρου Ορεινού Μυλοποτάμου – Μαλεβιζίου – Ψηλορείτης Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, κ. Δημήτριος Παττακός.

Γ. ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΔΙΑΤΥΠΩΘΗΚΑΝ

1. Η δημογραφική γήρανση των τοπικών κοινωνιών

Σύμφωνα με στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ), ο πληθυσμός των Δήμων Ανωγείων, Μυλοποτάμου και Αμαρίου μειώθηκε κατά περίπου 7,5% την περίοδο 2011–2021, ποσοστό υπερδιπλάσιο του εθνικού μέσου όρου, με εξαίρεση τον Δήμο Μαλεβιζίου. Η εξέλιξη αυτή αναδεικνύει τη δημογραφική πρόκληση που αντιμετωπίζουν οι ορεινές περιοχές του Ψηλορείτη και την ανάγκη λήψης στοχευμένων μέτρων για την αναστροφή της πληθυσμιακής συρρίκνωσης και τη διασφάλιση της βιωσιμότητας των τοπικών κοινωνιών.

Η πληθυσμιακή συρρίκνωση αποτελεί ένα πολυπαραγοντικό ζήτημα στο οποίο συντελούν, η υποβάθμιση του πρωτογενούς τομέα και ιδίως του κτηνοτροφικού επαγγέλματος, η έλλειψη κινήτρων εγκατάστασης νέων οικογενειών και ιδίως το στεγαστικό πρόβλημα καθώς και η αποδυνάμωση του κοινωνικού κράτους που εν τέλει οδηγεί σε ένα χαμηλό βιοτικό επίπεδο ζωής.

Ειδικότερα, όπως εξέθεσαν και οι φορείς, κάθε κλείσιμο σχολείου, ιατρείου, καφενείου ή δημόσιας υπηρεσίας γίνεται αντιληπτό από τους κατοίκους ως μήνυμα εγκατάλειψης και εντείνει το αίσθημα ανασφάλειας για το μέλλον. Περαιτέρω, η γεωγραφική απομόνωση από τα αστικά κέντρα και οι ανεπαρκείς συγκοινωνιακές συνδέσεις δυσχεραίνουν την πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες, την εργασία και τις καθημερινές δραστηριότητες, ενισχύοντας περαιτέρω την αίσθηση αποκοπής των ορεινών κοινοτήτων. Η αντιμετώπιση της δημογραφικής συρρίκνωσης του Ψηλορείτη προϋποθέτει μια συνεκτική και μακροπρόθεσμη εθνική στρατηγική, με επίκεντρο τον άνθρωπο και τις ανάγκες των τοπικών κοινωνιών. Η δημιουργία σταθερών θέσεων εργασίας, η στήριξη του πρωτογενούς τομέα, η διευκόλυνση της εγκατάστασης νέων οικογενειών, η στήριξη της επιχειρηματικότητας και η ισότιμη πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες αποτελούν αναγκαίες προϋποθέσεις για την αναστροφή της πληθυσμιακής συρρίκνωσης. Παράλληλα, απαιτείται ουσιαστική συνεργασία της Πολιτείας με την αυτοδιοίκηση και τους τοπικούς φορείς, ώστε οι παρεμβάσεις να ανταποκρίνονται στις πραγματικές ανάγκες κάθε περιοχής. Στόχος πρέπει να είναι η διαμόρφωση συνθηκών, που θα επιτρέψουν στους κατοίκους να παραμείνουν στον τόπο τους και στους νέους να επιλέξουν τον Ψηλορείτη ως τόπο ζωής και δημιουργίας.

2. Εγκατάλειψη του πρωτογενή τομέα

Ο πρωτογενής τομέας και ιδίως η αιγοπροβατοτροφία αποτελούν τον βασικό πυλώνα της τοπικής οικονομίας. Οι παραγωγοί αντιμετωπίζουν αυξημένο κόστος παραγωγής λόγω νησιωτικότητας και χαμηλότερες τιμές πώλησης σε σχέση με την ηπειρωτική χώρα: Για παράδειγμα το πρόβειο γάλα πωλείται περίπου 1,10 €/λίτρο έναντι 1,40–1,60 € και το αρνί 8–8,5 €/κιλό έναντι 10–12 € στην ηπειρωτική χώρα. Ωστόσο, το τριφύλλι αγοράζεται περίπου 40–55 λεπτά το κιλό από τον κρητικό παραγωγό έναντι 10–17 λεπτών στην ηπειρωτική χώρα, με αποτέλεσμα να εκμηδενίζονται τα όποια περιθώρια κέρδους.

Παράλληλα, σημαντικό πρόβλημα αποτελεί η ανεπαρκής κατάσταση της αγροτικής και δημοτικής οδοποιίας, η οποία δυσχεραίνει την πρόσβαση σε γεωργικές και κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις, αυξάνει το κόστος παραγωγής και επιβαρύνει την καθημερινότητα των κατοίκων, περιορίζοντας παράλληλα τις αναπτυξιακές δυνατότητες των ορεινών περιοχών. Στον ορεινό χώρο, ο δρόμος δεν είναι πολυτέλεια, είναι εργαλείο δουλειάς, είναι ασφάλεια και πρόσβαση στην παραγωγή.

Προσθετικά, ένα ακόμα ζήτημα είναι η απουσία αλυσίδων αξίας, καθώς καταστήματα και καταλύματα της περιοχής προμηθεύονται συχνά εισαγόμενα προϊόντα αντί να αξιοποιούν την τοπική αγροτική και κτηνοτροφική παραγωγή. Ως αποτέλεσμα, περιορίζεται η σύνδεση του πρωτογενούς τομέα με τον τουρισμό και την τοπική αγορά, ενώ σημαντικό μέρος της προστιθέμενης αξίας δεν παραμένει στην περιοχή. Η ανάπτυξη συνεργασιών μεταξύ παραγωγών, επιχειρήσεων εστίασης και τουριστικών καταλυμάτων, καθώς και η ενίσχυση της τυποποίησης και της προώθησης των τοπικών προϊόντων, μπορούν να συμβάλλουν στην τόνωση της τοπικής οικονομίας, στη στήριξη των παραγωγών και στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

Επιπλέον, άλλη μία σοβαρή πρόκληση που αντιμετωπίζουν οι κρητικοί παραγωγοί είναι η έλλειψη εργατικού δυναμικού, η οποία δυσχεραίνει την κάλυψη των αναγκών των αγροτικών και κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων, αυξάνει το κόστος παραγωγής και επηρεάζει την έγκαιρη συγκομιδή και διάθεση των προϊόντων. Το πρόβλημα καθίσταται εντονότερο στις ορεινές περιοχές του Ψηλορείτη, λόγω της γεωγραφικής απομόνωσης και των περιορισμένων κινήτρων απασχόλησης. Ως εκ τούτου, απαιτούνται στοχευμένες παρεμβάσεις για την προσέλκυση και διατήρηση εργαζομένων στον πρωτογενή τομέα, με απλούστευση των διαδικασιών μετάκλησης εργατών γης, βελτίωση των συνθηκών εργασίας και διασφάλιση κατάλληλων συνθηκών διαμονής.

Ακόμα, η Σχολή Ασωμάτων, με ιστορική αφετηρία το 1929, αποτέλεσε επί δεκαετίες σημαντικό κέντρο αγροτικής εκπαίδευσης και κτηνοτροφικής έρευνας για την Κρήτη. Ωστόσο, με την πάροδο των ετών, αντιμετώπισε σοβαρή υποβάθμιση, λόγω της έλλειψης επαρκούς στελέχωσης και χρηματοδότησης, της εγκατάλειψης των υποδομών και της περιορισμένης ερευνητικής και εκπαιδευτικής δραστηριότητας. Η ανασυγκρότησή της αποτελεί σημαντική αναπτυξιακή ευκαιρία για την ορεινή Κρήτη και όχι μόνο και προϋποθέτει την

ολοκλήρωση των αναγκαίων αδειοδοτήσεων, την εξασφάλιση σταθερής χρηματοδότησης και την επαρκή στελέχωση με εξειδικευμένο επιστημονικό και τεχνικό προσωπικό. Παράλληλα, απαιτείται η ενίσχυση της έρευνας, η εκπαίδευση των κτηνοτρόφων, η διατήρηση των αυτόχθονων φυλών και η διασύνδεση της παραγωγής με τη μεταποίηση και τον τουρισμό, ώστε η Σχολή να λειτουργήσει ως σύγχρονος πυλώνας καινοτομίας, στήριξης της κτηνοτροφίας και αναζωογόνησης των ορεινών περιοχών.

Ο πρωτογενής τομέας αποτελεί βασικό πυλώνα της οικονομικής και κοινωνικής ζωής του Ψηλορείτη και προϋπόθεση για τη διατήρηση της ζωής στις ορεινές περιοχές. Η ενίσχυσή του απαιτεί ολοκληρωμένο σχεδιασμό, με έμφαση στη στήριξη των παραγωγών, την αντιμετώπιση της έλλειψης εργατικού δυναμικού, τη βελτίωση των αγροτικών υποδομών και τη δημιουργία ισχυρών αλυσίδων αξίας που θα συνδέουν την τοπική παραγωγή με τη μεταποίηση, την εστίαση και τον τουρισμό. Παράλληλα, η αξιοποίηση της έρευνας και της καινοτομίας, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τη Σχολή Ασωμάτων, μπορεί να ενισχύσει την ανταγωνιστικότητα και την ποιότητα των τοπικών προϊόντων. Ζητούμενο είναι η διαμόρφωση βιώσιμων συνθηκών παραγωγής και απασχόλησης, ώστε ο πρωτογενής τομέας να παραμείνει ζωντανός, να προσελκύσει νέους ανθρώπους και να συμβάλλει ουσιαστικά στην αναζωογόνηση της ορεινής Κρήτης.

3. Ανεπάρκεια υποδομών σε οδικό δίκτυο, νερό, ενέργεια και συνδεσιμότητα

Όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω, η αγροτική και δημοτική οδοποιία παραμένει ανεπαρκής, ενώ το κόστος κατασκευής ανά χιλιόμετρο εκτιμάται ότι είναι τριπλάσιο έως τετραπλάσιο σε σχέση με τις πεδινές περιοχές, λόγω της ορεινής γεωμορφολογίας και των αυξημένων τεχνικών απαιτήσεων. Παράλληλα, οι οδικές συνδέσεις με τα αστικά κέντρα και με υπηρεσίες, όπως νοσηλευτικές και εκπαιδευτικές δομές παρουσιάζουν σημαντικές δυσκολίες, επιβαρύνοντας τις καθημερινές μετακινήσεις και την ασφαλή και έγκαιρη πρόσβαση των κατοίκων. Η αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών προϋποθέτει ειδικό σχεδιασμό για τις ορεινές περιοχές, εξασφάλιση σταθερών χρηματοδοτικών πόρων και ιεράρχηση των παρεμβάσεων, με βάση την επικινδυνότητα του οδικού δικτύου και τις πραγματικές ανάγκες των τοπικών κοινωνιών.Επίσης, η λειψυδρία, για τέταρτη συνεχόμενη χρονιά, αναδεικνύεται σε μείζον ζήτημα για τις ορεινές περιοχές του Ψηλορείτη, με επιπτώσεις στην ύδρευση, την άρδευση και την αγροτική και

κτηνοτροφική δραστηριότητα. Η αντιμετώπισή της απαιτεί ολοκληρωμένο σχεδιασμό διαχείρισης των υδατικών πόρων, με αξιοποίηση κατάλληλων γεωτρήσεων, κατασκευή λιμνοδεξαμενών και μικρών φραγμάτων για τη συγκράτηση και αποθήκευση των υδάτων, καθώς και εκσυγχρονισμό των δικτύων ύδρευσης και άρδευσης για τον περιορισμό των απωλειών. Παράλληλα, επισημάνθηκε ότι οι ορεινοί δήμοι από τους οποίους αντλούνται υδατικοί πόροι για την κάλυψη των αναγκών των αστικών κέντρων δεν λαμβάνουν αντίστοιχο ανταποδοτικό τέλος, με αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται η χρηματοδότηση κρίσιμων υποδομών, όπως τα δίκτυα αποχέτευσης και οι εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων. Κρίνεται, επομένως, αναγκαία η θέσπιση ενός δίκαιου πλαισίου ανταποδοτικότητας και η ενίσχυση της χρηματοδότησης των ορεινών δήμων για την υλοποίηση έργων ύδρευσης, αποχέτευσης και προστασίας των υδατικών πόρων.

Επιπροσθέτως, σε πολλές περιοχές η ηλεκτροδότηση παραμένει ανεπαρκής, ενώ το ενεργειακό και το κόστος θέρμανσης είναι ιδιαίτερα αυξημένα, λόγω των δυσμενών καιρικών συνθηκών, των χαμηλών θερμοκρασιών και των αυξημένων αναγκών θέρμανσης κατά τη χειμερινή περίοδο. Οι συνθήκες αυτές επιτείνουν τον κίνδυνο ενεργειακής φτώχειας, επιβαρύνοντας δυσανάλογα τα νοικοκυριά, τις μικρές επιχειρήσεις και τις παραγωγικές δραστηριότητες. Για την αντιμετώπιση του προβλήματος απαιτούνται στοχευμένα μέτρα ενεργειακής στήριξης, ενίσχυση των υποδομών ηλεκτροδότησης και προγράμματα ενεργειακής αναβάθμισης των κατοικιών, προσαρμοσμένα στις ιδιαιτερότητες των ορεινών περιοχών. Παράλληλα, κρίνεται αναγκαία η ανάπτυξη ενεργειακών κοινοτήτων με τη συμμετοχή δήμων, πολιτών, αγροτικών συνεταιρισμών και τοπικών επιχειρήσεων για την κάλυψη των τοπικών αναγκών και τη μείωση του ενεργειακού κόστους, με ιδιαίτερη μέριμνα για τα ευάλωτα νοικοκυριά.

Επίσης, η συγκοινωνιακή εξυπηρέτηση των ορεινών περιοχών παραμένει περιορισμένη, με αραιά δρομολόγια και ανεπαρκείς συνδέσεις με τα αστικά κέντρα και τις βασικές υπηρεσίες. Η κατάσταση αυτή δυσχεραίνει τις μετακινήσεις των κατοίκων, ιδίως των ηλικιωμένων, των νέων και όσων δε διαθέτουν ιδιωτικό όχημα, περιορίζοντας την πρόσβασή τους στην υγειονομική περίθαλψη, την εκπαίδευση, την εργασία και τις διοικητικές υπηρεσίες. Παράλληλα, η έλλειψη αξιόπιστων συγκοινωνιακών συνδέσεων επιβαρύνει την καθημερινότητα των κατοίκων και εντείνει την απομόνωση των ορεινών κοινοτήτων. Κρίνεται, επομένως, αναγκαία η αναδιοργάνωση και ενίσχυση των δημόσιων

συγκοινωνιών, με συχνότερα δρομολόγια και ευέλικτες λύσεις μετακίνησης, προσαρμοσμένες στη γεωγραφική ιδιαιτερότητα και τις πραγματικές ανάγκες κάθε περιοχής.

Ακόμα, οι αδειοδοτικές διαδικασίες, ιδίως σε ζητήματα πολεοδομίας και δασικών χαρτών, χαρακτηρίζονται από σημαντικές καθυστερήσεις και γραφειοκρατικά εμπόδια, δυσχεραίνοντας την αποκατάσταση και αξιοποίηση παραδοσιακών κτιρίων. Παράλληλα, το νέο Προεδρικό Διάταγμα για την οριοθέτηση των οικισμών κάτω των 2.000 κατοίκων έχει δημιουργήσει σοβαρές ανησυχίες ως προς την οικοδομησιμότητα και την αξία ακινήτων, καθώς περιορίζει τη δυνατότητα δόμησης και αξιοποίησης περιουσιών και την προώθηση της αστυφιλίας. Η εφαρμογή του, χωρίς επαρκή συνεκτίμηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών και των αναπτυξιακών αναγκών των ορεινών περιοχών, κινδυνεύει να εντείνει την πολεοδομική αβεβαιότητα και να λειτουργήσει ανασταλτικά για την προσέλκυση νέων κατοίκων και επενδύσεων.

Προσθετικά, η ψηφιακή συνδεσιμότητα στις ορεινές περιοχές παραμένει ανεπαρκής, με περιορισμένη κάλυψη και προβλήματα στην ποιότητα και την ταχύτητα των τηλεπικοινωνιακών δικτύων. Η κατάσταση αυτή δυσχεραίνει την ανάπτυξη της τηλεργασίας, την ισότιμη πρόσβαση σε εκπαιδευτικές υπηρεσίες και την αξιοποίηση ψηφιακών εργαλείων από τις τοπικές επιχειρήσεις. Παράλληλα, δημιουργεί δυσκολίες στην έγκαιρη ενημέρωση των κατοίκων και στον αποτελεσματικό συντονισμό των υπηρεσιών πολιτικής προστασίας σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης. Απαιτείται, συνεπώς, η ενίσχυση των ψηφιακών υποδομών και η διασφάλιση αξιόπιστης ευρυζωνικής κάλυψης, ώστε η γεωγραφική απομόνωση να μη συνεπάγεται και ψηφιακό αποκλεισμό.

Η αντιμετώπιση των ελλείψεων στις βασικές υποδομές του Ψηλορείτη απαιτεί στοχευμένες παρεμβάσεις, σταθερή χρηματοδότηση και ειδικό σχεδιασμό που να λαμβάνει υπόψη τις ιδιαιτερότητες της ορεινότητας. Στόχος πρέπει να είναι η ισότιμη πρόσβαση των κατοίκων σε ασφαλείς μετακινήσεις, επαρκείς υδατικούς και ενεργειακούς πόρους και σύγχρονες ψηφιακές υπηρεσίες.

4. Εγκατάλειψη του κοινωνικού κράτους και υποβάθμιση της ποιότητας ζωής

Η ενίσχυση του κοινωνικού κράτους αποτελεί βασική προϋπόθεση για τη διατήρηση της ζωής στις ορεινές περιοχές του Ψηλορείτη και την αντιμετώπιση των κοινωνικών και δημογραφικών ανισοτήτων. Η πρόσβαση σε ποιοτικές υπηρεσίες υγείας, δημόσιας εκπαίδευσης και κοινωνικής φροντίδας δεν μπορεί να αποτελεί προνόμιο των κατοίκων των αστικών κέντρων. Αντίθετα, απαιτείται μια συνεκτική πολιτική ορεινότητας, η οποία θα λαμβάνει υπόψη τις αυξημένες αποστάσεις, το κόστος μετακίνησης, τις δυσκολίες στελέχωσης και τις ιδιαίτερες ανάγκες των μικρών και απομακρυσμένων οικισμών.

Στον τομέα της δημόσιας υγείας, η υποστελέχωση των Κέντρων Υγείας και η δυσκολία κάλυψης θέσεων ιατρών, νοσηλευτών και λοιπού υγειονομικού προσωπικού περιορίζουν την πρόσβαση των κατοίκων σε έγκαιρη και ποιοτική περίθαλψη. Ιδιαίτερα κρίσιμη είναι η επαρκής παρουσία αγροτικών ιατρών και η διασφάλιση σταθερής υγειονομικής κάλυψης σε περιοχές όπου η πρόσβαση σε νοσοκομεία απαιτεί σημαντικό χρόνο μετακίνησης. Για την αντιμετώπιση του προβλήματος, προτείνεται ο χαρακτηρισμός των Κέντρων Υγείας των ορεινών περιοχών ως άγονων τύπου Α, όπου πληρούνται οι σχετικές προϋποθέσεις, καθώς και η θέσπιση ουσιαστικών οικονομικών και στεγαστικών κινήτρων για την προσέλκυση και παραμονή ιατρών και άλλων επαγγελματιών υγείας. Παράλληλα, απαιτείται ενίσχυση της πρωτοβάθμιας φροντίδας, της πρόληψης και της κατ’ οίκον υποστήριξης ηλικιωμένων και ανθρώπων με αυξημένες ανάγκες φροντίδας.

Στη δημόσια εκπαίδευση, η συρρίκνωση των σχολικών μονάδων, η έλλειψη εκπαιδευτικών και το αυξημένο κόστος μεταφοράς των μαθητών επιβαρύνουν τις οικογένειες και δυσχεραίνουν την ισότιμη πρόσβαση των παιδιών στη γνώση. Η λειτουργία του σχολείου έχει ιδιαίτερη σημασία για τη συνοχή και τη βιωσιμότητα ενός ορεινού χωριού, καθώς η απώλειά του αποδυναμώνει συνολικά την τοπική κοινωνία και καθιστά δυσκολότερη την εγκατάσταση νέων οικογενειών. Για τον λόγο αυτό, προτείνεται ο χαρακτηρισμός των σχολικών μονάδων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης των ορεινών περιοχών ως δυσπρόσιτων, με βάση σαφή και αντικειμενικά κριτήρια, ώστε να παρέχονται ουσιαστικά κίνητρα στους εκπαιδευτικούς για την κάλυψη των θέσεων και την παραμονή τους στις περιοχές αυτές. Απαιτείται, επίσης, αξιόπιστη και ασφαλής μεταφορά μαθητών,

καθώς και ειδική μέριμνα για την πρόσβαση των παιδιών σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες και ευκαιρίες μάθησης που στις πόλεις είναι ευκολότερα διαθέσιμες.

Ιδιαίτερη σημασία έχει η δημιουργία υποδομών προσχολικής φροντίδας και υποστήριξης της οικογένειας. Η έλλειψη δημόσιων βρεφονηπιακών και παιδικών σταθμών, καθώς και δομών δημιουργικής απασχόλησης, δυσκολεύει την καθημερινότητα των γονέων, περιορίζει τις δυνατότητες απασχόλησής τους και λειτουργεί αποτρεπτικά για την εγκατάσταση νέων ζευγαριών. Προτεραιότητα πρέπει να αποτελέσει η ανάπτυξη δημόσιων ή δημοτικών δομών προσχολικής αγωγής και φροντίδας, με ευέλικτα σχήματα λειτουργίας όπου αυτό απαιτείται από τα πληθυσμιακά δεδομένα. Παράλληλα, η περιορισμένη πρόσβαση σε φροντιστήρια μέσης εκπαίδευσης και ξένων γλωσσών δημιουργεί πρόσθετες ανισότητες για τους μαθητές των ορεινών περιοχών. Η παροχή φορολογικών και λειτουργικών κινήτρων για τη δημιουργία και διατήρηση τέτοιων δομών μπορεί να διευρύνει τις εκπαιδευτικές επιλογές των παιδιών και να ενισχύσει την τοπική απασχόληση. Αντίστοιχα, η ανάπτυξη κέντρων διά βίου μάθησης και καλλιέργειας επαγγελματικών και ψηφιακών δεξιοτήτων μπορεί να προσφέρει νέες ευκαιρίες στους νέους, στους εργαζομένους και στους κατοίκους που επιθυμούν να αναβαθμίσουν τα προσόντα τους.

Η κοινωνική συνοχή των ορεινών κοινοτήτων συνδέεται άμεσα και με την επιβίωση των μικρών τοπικών επιχειρήσεων, ιδίως των καφενείων και των μικρών καταστημάτων. Στα χωριά του Ψηλορείτη, το καφενείο δεν αποτελεί απλώς μια εμπορική δραστηριότητα, αλλά έναν βασικό χώρο συνάντησης, επικοινωνίας και κοινωνικής συμμετοχής, ιδιαίτερα για τους ηλικιωμένους και τους κατοίκους που ζουν μόνοι. Το κλείσιμό του στερεί από την κοινότητα έναν από τους τελευταίους ζωντανούς κοινωνικούς πυρήνες και εντείνει την απομόνωση. Ωστόσο, οι μικρές επιχειρήσεις των ορεινών οικισμών αντιμετωπίζουν δυσανάλογη επιβάρυνση από το λειτουργικό και διοικητικό κόστος, τις υποχρεώσεις συμμόρφωσης και την εφαρμογή οριζόντιων φορολογικών ρυθμίσεων, όπως η τεκμαρτή φορολόγηση, οι οποίες δεν αποτυπώνουν πάντοτε τις πραγματικές συνθήκες και την περιορισμένη εμπορική κίνηση των περιοχών αυτών. Αντίστοιχα, το κόστος προμήθειας και χρήσης τερματικών POS και οι σχετικές τραπεζικές χρεώσεις επιβαρύνουν μικρές επιχειρήσεις με χαμηλό κύκλο εργασιών. Χρειάζεται, επομένως, αξιολόγηση των επιπτώσεων των συγκεκριμένων υποχρεώσεων στις μικρές επιχειρήσεις των

ορεινών και απομακρυσμένων περιοχών, με πρόβλεψη αναλογικότερων ρυθμίσεων, στοχευμένων φορολογικών ελαφρύνσεων και ενίσχυσης του κόστους συμμόρφωσης, χωρίς να υπονομεύονται η φορολογική δικαιοσύνη και η διαφάνεια. Η διατήρηση αυτών των επιχειρήσεων αποτελεί ταυτόχρονα μέτρο οικονομικής στήριξης και παρέμβαση κοινωνικής συνοχής.

Τέλος, η **αποψίλωση των δημόσιων υπηρεσιών και η περιορισμένη αποκέντρωση** εντείνουν το αίσθημα απομάκρυνσης των ορεινών κοινοτήτων από το κράτος. Όταν οι πολίτες αναγκάζονται να μετακινούνται σε μεγαλύτερα αστικά κέντρα για βασικές διοικητικές συναλλαγές (π.χ. κατάργηση των ΕΛΤΑ) επιβαρύνονται με πρόσθετο χρόνο και κόστος, ενώ οι ηλικιωμένοι και οι πολίτες χωρίς εύκολη πρόσβαση σε μεταφορικά μέσα αντιμετωπίζουν ακόμη μεγαλύτερες δυσκολίες. Η ενίσχυση της αποκεντρωμένης παρουσίας των δημόσιων υπηρεσιών, η ανάπτυξη κινητών μονάδων εξυπηρέτησης και η παροχή ψηφιακής υποστήριξης σε όσους δυσκολεύονται να χρησιμοποιήσουν ηλεκτρονικές υπηρεσίες μπορούν να συμβάλλουν στην ουσιαστική ισότιμη πρόσβαση των κατοίκων.

Η αναβάθμιση του κοινωνικού κράτους στις ορεινές περιοχές δεν αποτελεί μόνο ζήτημα κοινωνικής πολιτικής, αλλά βασική προϋπόθεση δημογραφικής αναζωογόνησης και περιφερειακής συνοχής. Στόχος πρέπει να είναι η διασφάλιση αξιοπρεπών συνθηκών διαβίωσης για όλους, με δημόσιες υπηρεσίες που ανταποκρίνονται στις ανάγκες των κατοίκων, στήριξη της οικογένειας, ίσες εκπαιδευτικές ευκαιρίες και διατήρηση των κοινωνικών και οικονομικών δεσμών που κρατούν τα χωριά ζωντανά.

5. Περιβάλλον και κλιματική κρίση

Η κλιματική κρίση επιβαρύνει ολοένα περισσότερο τις ορεινές περιοχές του Ψηλορείτη. Η παρατεταμένη ξηρασία, η αύξηση της θερμοκρασίας και η διάβρωση των εδαφών απειλούν τη γεωργική και κτηνοτροφική παραγωγή, αυξάνουν το κόστος για τους παραγωγούς και εντείνουν τον κίνδυνο εγκατάλειψης αγροτικών εκτάσεων. Απαιτούνται στοχευμένα μέτρα προσαρμογής, με ορθολογική διαχείριση των υδατικών πόρων, προστασία των εδαφών, ενίσχυση των κτηνιατρικών υπηρεσιών και στήριξη των παραγωγών για την αντιμετώπιση των νέων κλιματικών συνθηκών. Παράλληλα, η απουσία ολοκληρωμένου χωροταξικού σχεδιασμού για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας

(ΑΠΕ) δημιουργεί ανησυχίες για τη χωροθέτηση εκτεταμένων εγκαταστάσεων σε ευαίσθητες ορεινές περιοχές. Η προστασία των αρχαιολογικών ζωνών, των περιοχών Natura 2000, της βιοποικιλότητας και του φυσικού τοπίου πρέπει να αποτελεί αδιαπραγμάτευτη προϋπόθεση της ενεργειακής μετάβασης. Η περιορισμένη ανθρώπινη παρουσία και η δημογραφική υποχώρηση δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται ως ένδειξη μειωμένης αξίας ή ως ευκαιρία ανεξέλεγκτης εκμετάλλευσης του ορεινού χώρου. Απαιτείται, επομένως, σαφές πλαίσιο χωροθέτησης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ), με επιστημονικά κριτήρια, ουσιαστική διαβούλευση με τις τοπικές κοινωνίες και σεβασμό στη φυσική και πολιτιστική ταυτότητα του Ψηλορείτη. Στόχος είναι μια δίκαιη και βιώσιμη ενεργειακή μετάβαση, που θα συνδυάζει την προστασία του περιβάλλοντος με τη διατήρηση της τοπικής παραγωγής και της ζωής στις ορεινές κοινότητες.

6. Πολιτισμός και τουρισμός

Ο Ψηλορείτης διαθέτει έναν ιδιαίτερα πλούσιο φυσικό, ιστορικό και πολιτιστικό πλούτο, που αποτυπώνεται στα μνημεία, στους παραδοσιακούς οικισμούς, στα μονοπάτια, στις τοπικές παραδόσεις, στη μουσική, στα πανηγύρια, στη γαστρονομία και στα ποιοτικά αγροτικά και κτηνοτροφικά προϊόντα του. Η πολιτιστική κληρονομιά και η ζωντανή σχέση των κατοίκων με τον τόπο τους αποτελούν σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα για την ανάπτυξη ενός ήπιου, ποιοτικού και βιώσιμου τουρισμού, που θα δημιουργεί εισόδημα και θέσεις εργασίας, θα ενισχύει την τοπική οικονομία και θα συμβάλλει στην αναζωογόνηση των ορεινών κοινοτήτων.

Προτεραιότητα αποτελεί η **ανάδειξη και αξιοποίηση του πολιτιστικού και φυσικού αποθέματος**, μέσα από τη συντήρηση και ανάδειξη μνημείων, την αποκατάσταση και επανάχρηση παραδοσιακών και εγκαταλελειμμένων κτηρίων, καθώς και τη δημιουργία, σήμανση και συντήρηση δικτύων πεζοπορικών μονοπατιών που συνδέουν οικισμούς, τοπία και σημεία ιστορικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος. Οι παρεμβάσεις αυτές μπορούν να αναβαθμίσουν την εμπειρία των επισκεπτών, να δημιουργήσουν νέες επαγγελματικές ευκαιρίες και να ενισχύσουν την επισκεψιμότητα καθ’ όλη τη διάρκεια του έτους. Παράλληλα, απαιτείται σταθερή στήριξη των πολιτιστικών συλλόγων, των τοπικών φορέων και των ανθρώπων που διατηρούν ζωντανές τις παραδόσεις, τη

μουσική, τους χορούς, τα έθιμα και την άυλη πολιτιστική κληρονομιά του Ψηλορείτη.

Ιδιαίτερες δυνατότητες παρουσιάζει η ανάπτυξη του αγροτουρισμού, του γαστρονομικού και του πολιτιστικού τουρισμού, καθώς και των βιωματικών εμπειριών που συνδέουν τον επισκέπτη με την τοπική παραγωγή, την κτηνοτροφία, την τυροκομία, την παραδοσιακή κουζίνα και την καθημερινή ζωή των ορεινών κοινοτήτων. Καθοριστικής σημασίας είναι η οργανωμένη διασύνδεση παραγωγών, συνεταιρισμών, ομάδων παραγωγών, καταλυμάτων και επιχειρήσεων εστίασης, ώστε μεγαλύτερο μέρος της τουριστικής δαπάνης να κατευθύνεται στην τοπική οικονομία. Η ανάπτυξη σταθερών δικτύων συνεργασίας και συμφωνιών συμβολαιακής γεωργίας και κτηνοτροφίας μπορεί να εξασφαλίσει στους παραγωγούς προβλέψιμη διάθεση των προϊόντων τους και στις τουριστικές επιχειρήσεις ποιοτικές πρώτες ύλες με γνωστή προέλευση.

Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί στα τοπικά προϊόντα, και ειδικότερα στα προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ) και Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης (ΠΓΕ), τα οποία μπορούν να αποτελέσουν βασικό στοιχείο της γαστρονομικής ταυτότητας του Ψηλορείτη. Προτείνεται η θέσπιση ειδικού εθνικού ή περιφερειακού σήματος για καταλύματα και επιχειρήσεις εστίασης που εντάσσουν συστηματικά στις προμήθειες και στις υπηρεσίες τους πιστοποιημένα τοπικά προϊόντα, με σαφή κριτήρια προέλευσης, ιχνηλασιμότητας και συμμετοχής της τοπικής παραγωγής. Το σήμα θα μπορούσε να συνοδεύεται από κίνητρα και δράσεις προβολής, ενισχύοντας τη σύνδεση της τουριστικής ταυτότητας της Κρήτης με την τοπική αγροδιατροφή και τη γαστρονομία.

Τέλος, η ανάπτυξη ψηφιακών εργαλείων προβολής και διασύνδεσης παραγωγών και τουριστικών επιχειρήσεων, η ενίσχυση των συλλογικών σχημάτων και η συστηματική προβολή των τοπικών πολιτιστικών και γαστρονομικών διαδρομών μπορούν να διευρύνουν την πρόσβαση των μικρών επιχειρήσεων στην τουριστική αγορά. Η επιτυχία αυτής της στρατηγικής προϋποθέτει συνεργασία των Δήμων, της Περιφέρειας, των παραγωγών, των πολιτιστικών φορέων και των επαγγελματιών του τουρισμού. Στόχος είναι ένα βιώσιμο πρότυπο ανάπτυξης που θα προστατεύει την αυθεντικότητα του Ψηλορείτη, θα επιμηκύνει την τουριστική περίοδο και θα διασφαλίζει ότι τα οφέλη του τουρισμού επιστρέφουν στους ανθρώπους και στις κοινότητες που διατηρούν ζωντανό τον τόπο.

7. Θεσμικό πλαίσιο, χρηματοδότηση και εμπιστοσύνη στους θεσμούς

Η βιώσιμη ανάπτυξη του Ψηλορείτη προϋποθέτει ένα ολοκληρωμένο εθνικό σχέδιο για τις ορεινές περιοχές, με σαφείς στόχους, διακριτή και επαρκή χρηματοδότηση και μακροπρόθεσμο σχεδιασμό. Η χρηματοδότηση αυτή πρέπει να είναι πρόσθετη και να μην αποβαίνει σε βάρος των πόρων των Περιφερειών και των Δήμων. Παράλληλα, απαιτείται να διασφαλιστεί ότι ο σχεδιασμός και η αξιοποίηση των ευρωπαϊκών πόρων, συμπεριλαμβανομένου του νέου ΕΣΠΑ, θα ενισχύουν την αποκέντρωση και τις τοπικές αρμοδιότητες, αντί να οδηγούν σε υπερσυγκέντρωση πόρων στα κεντρικά υπουργεία.

Κρίσιμο ζήτημα είναι η υιοθέτηση μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης που θα αφορά το σύνολο των ορεινών περιοχών και όχι αποκλειστικά τους δήμους που έχουν χαρακτηριστεί ορεινοί. Απαιτούνται αντικειμενικά κριτήρια κατανομής των πόρων, ώστε να αντιμετωπίζονται οι ανισότητες και να στηρίζονται αποτελεσματικά οι πιο απομακρυσμένες κοινότητες. Ιδιαίτερη μέριμνα χρειάζεται για την ενίσχυση της διοικητικής και τεχνικής επάρκειας των ορεινών δήμων, μέσω εξειδικευμένης στελέχωσης, τεχνικής υποστήριξης και διαδημοτικών συνεργασιών, ώστε να μπορούν να σχεδιάζουν, να ωριμάζουν και να υλοποιούν έργα.

Παράλληλα, η κοινωνική συνοχή και η εμπιστοσύνη στους θεσμούς προϋποθέτουν την αποτελεσματική αντιμετώπιση φαινομένων παραβατικότητας, με συνέπεια, ισονομία και σεβασμό στις ιδιαιτερότητες των τοπικών κοινωνιών. Η ενίσχυση της πρόληψης, η παρουσία των αρμόδιων υπηρεσιών και η συνεργασία με τους τοπικούς φορείς είναι αναγκαίες για την προστασία της ασφάλειας και της κοινωνικής συνοχής.

Βασική προϋπόθεση για την αναζωογόνηση του Ψηλορείτη είναι η αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των πολιτών προς την Πολιτεία. Αυτό απαιτεί συνέχεια στον σχεδιασμό, διαφάνεια στην κατανομή των πόρων, ουσιαστική συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών στη λήψη αποφάσεων και, κυρίως, μετρήσιμα αποτελέσματα. Οι προτάσεις πρέπει να μετατρέπονται σε συγκεκριμένες παρεμβάσεις με χρονοδιάγραμμα, χρηματοδότηση και σαφή λογοδοσία, ώστε οι κάτοικοι να διαπιστώνουν στην καθημερινότητά τους ότι η στήριξη των ορεινών περιοχών αποτελεί σταθερή προτεραιότητα της εθνικής πολιτικής.

Δ. ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Η Υποεπιτροπή προτείνεται να εισηγηθεί προς την Κυβέρνηση τη θεσμοθέτηση Ειδικού Εθνικού Προγράμματος «Ψηλορείτης – Ορεινό Σύμφωνο Ανθεκτικότητας και Βιώσιμης Ανάπτυξης», ως πιλοτικής εφαρμογής μιας ολοκληρωμένης εθνικής πολιτικής για τις ορεινές περιοχές. Το πρόγραμμα προτείνεται να περιλαμβάνει τις ακόλουθες παρεμβάσεις:

1. Εθνικός σχεδιασμός και διακυβέρνηση των ορεινών περιοχών Συντονισμός από την αρμόδια Ειδική Γραμματεία Ορεινών Περιοχών, με τη συμμετοχή της Περιφέρειας Κρήτης, των δήμων, των συναρμόδιων υπουργείων, των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων και των παραγωγικών και κοινωνικών φορέων. Ενιαίος σχεδιασμός για τον Ψηλορείτη και τις όμορες ορεινές ενότητες. Εφαρμογή της ρήτρας ορεινότητας στον σχεδιασμό και την αξιολόγηση

των δημόσιων πολιτικών, με ετήσια λογοδοσία των αρμόδιων υπουργείων και ουσιαστική συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών.

2. Ειδική και πρόσθετη χρηματοδότηση. Δημιουργία διακριτού χρηματοδοτικού προγράμματος για τις ορεινές περιοχές, με αξιοποίηση εθνικών και ευρωπαϊκών πόρων και διερεύνηση σύστασης ειδικού ταμείου. Διασφάλιση ότι οι πόροι θα είναι πρόσθετοι και δεν θα προέρχονται από ανακατανομή εις βάρος των Περιφερειών και των Δήμων. Θέσπιση αντικειμενικών κριτηρίων κατανομής, που θα λαμβάνουν υπόψη την ορεινότητα, την πληθυσμιακή συρρίκνωση, την απομόνωση και τις αυξημένες ανάγκες των μικρών και απομακρυσμένων κοινοτήτων.

3. Ενίσχυση του πρωτογενούς τομέα και της τοπικής παραγωγής: Απευθείας καταβολή του μεταφορικού ισοδύναμου στους δικαιούχους παραγωγούς, διεκδίκηση για την αύξηση της συνδεδεμένης ενίσχυσης στους κτηνοτρόφους λόγω νησιωτικότητας και ορεινότητας, δίκαιη και διαφανής κατανομή των ευρωπαϊκών ενισχύσεων. Προληπτικοί έλεγχοι για την καταπολέμηση αθέμιτων ολιγοπωλειακών πρακτικών στην αγορά γάλακτος και την τεχνική μείωση της τιμής. Ουσιαστική ενίσχυση της Σχολής Ασωμάτων, με σταθερή χρηματοδότηση, εξειδικευμένο προσωπικό, έρευνα, εκπαίδευση και διατήρηση των αυτόχθονων φυλών. Ανάπτυξη κτηνοτροφικών υποδομών και συνεργατικών σχημάτων, ενίσχυση των κτηνιατρικών υπηρεσιών και της βιοασφάλειας για την αντιμετώπιση των ζωονόσων. Δημιουργία αλυσίδων αξίας που θα συνδέουν παραγωγούς, συνεταιρισμούς, μεταποίηση, καταστήματα,

εστίαση και τουρισμό, με προτεραιότητα στα ποιοτικά τοπικά προϊόντα.

4. Ενίσχυση του κοινωνικού κράτους και ισότιμη πρόσβαση στις υπηρεσίες: Επανεξέταση του χαρακτηρισμού των σχολικών μονάδων ως δυσπρόσιτων και των Κέντρων Υγείας ως άγονων τύπου Α΄, με ουσιαστικά κίνητρα για την προσέλκυση και παραμονή εκπαιδευτικών και υγειονομικού προσωπικού. Ενίσχυση των δημόσιων παιδικών σταθμών, των δομών προσχολικής αγωγής, δημιουργικής απασχόλησης και διά βίου μάθησης. Καθιέρωση ειδικού ορεινού ισοδύναμου μετακίνησης και βελτίωση της πρόσβασης σε υγειονομικές, εκπαιδευτικές και διοικητικές υπηρεσίες. Εξέταση αναλογικών φορολογικών, ασφαλιστικών και διοικητικών ρυθμίσεων για φροντιστήρια δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και ξένων γλωσσών, καθώς για τα μικρά καταστήματα και τα καφενεία των χωριών, με στόχο τη βιωσιμότητά τους και τη διατήρηση του κοινωνικού τους ρόλου, χωρίς υπονόμευση της φορολογικής δικαιοσύνης.

5. Δημογραφική αναζωογόνηση και προσέλκυση νέων κατοίκων: Διαμόρφωση ολοκληρωμένου πακέτου κινήτρων για νέες οικογένειες και νέους επαγγελματίες, με μέτρα στήριξης της κατοικίας, διευκόλυνση της αποκατάστασης και ανέγερσης κατοικιών, απλούστευση των διαδικασιών αδειοδότησης και στοχευμένα φορολογικά και χρηματοδοτικά κίνητρα. Ενίσχυση της τηλεργασίας, της τοπικής επιχειρηματικότητας και των ευκαιριών απασχόλησης. Εκπόνηση επιστημονικής μελέτης για τη δημογραφική εξέλιξη και τις πραγματικές ανάγκες των ορεινών κοινοτήτων, με αξιοποίηση στοιχείων από πανεπιστημιακά ιδρύματα και αρμόδιους φορείς.

6. Βασικές υποδομές, μεταφορές και ψηφιακή συνδεσιμότητα: Θέσπιση ειδικού προγράμματος αγροτικής και δημοτικής οδοποιίας, με χρηματοδότηση που θα ανταποκρίνεται στο αυξημένο κόστος κατασκευής και συντήρησης σε ορεινό ανάγλυφο. Υλοποίηση ολοκληρωμένου σχεδίου διαχείρισης υδατικών πόρων, με γεωτρήσεις όπου τεκμηριώνονται ως αναγκαίες, λιμνοδεξαμενές, μικρά έργα αποθήκευσης νερού, περιορισμό των απωλειών στα δίκτυα και επαναχρησιμοποίηση νερού όπου είναι εφικτή. Θεσμοθέτηση δίκαιου ανταποδοτικού μηχανισμού για τους δήμους που διαθέτουν υδατικούς πόρους για την κάλυψη αναγκών άλλων περιοχών. Βελτίωση της ενεργειακής επάρκειας, στήριξη ενεργειακών κοινοτήτων και αντιμετώπιση του αυξημένου ενεργειακού κόστους των νοικοκυριών. Ανάπτυξη ευέλικτων και αξιόπιστων δημόσιων

συγκοινωνιών, καθολική ενίσχυση της ψηφιακής συνδεσιμότητας και τεχνική υποστήριξη των ορεινών δήμων. Επανεξέταση των ζητημάτων οριοθέτησης οικισμών και οικοδομησιμότητας, με ασφάλεια δικαίου και ισορροπία μεταξύ προστασίας του περιβάλλοντος και δυνατότητας κατοίκησης και επένδυσης.

7. Κλιματική ανθεκτικότητα και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος: Εκπόνηση σχεδίου προσαρμογής στην κλιματική κρίση, με έμφαση στη λειψυδρία, την προστασία των εδαφών από τη διάβρωση, τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και την ανθεκτικότητα της γεωργίας και της κτηνοτροφίας. Θέσπιση σαφούς χωροταξικού πλαισίου για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ), βάσει επιστημονικών κριτηρίων και της φέρουσας ικανότητας κάθε περιοχής, με διασφάλιση της προστασίας των αρχαιολογικών ζωνών, των περιοχών «Natura 2000» και του φυσικού και πολιτιστικού τοπίου. Ενίσχυση της πρόληψης και της αντιμετώπισης φυσικών κινδύνων και διασφάλιση ουσιαστικής διαβούλευσης με τις τοπικές κοινωνίες για παρεμβάσεις που μεταβάλλουν τον ορεινό χώρο.

8. Πολιτισμός, ήπιος τουρισμός και τοπική οικονομία: Ανάδειξη της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς του Ψηλορείτη, αποκατάσταση και επανάχρηση παραδοσιακών και εγκαταλελειμμένων κτηρίων, συντήρηση και πιστοποίηση πεζοπορικών μονοπατιών και στήριξη των πολιτιστικών συλλόγων και των φορέων της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς. Προώθηση του αγροτουρισμού, του γαστρονομικού και πολιτιστικού τουρισμού και των βιωματικών εμπειριών που συνδέουν τους επισκέπτες με την τοπική παραγωγή. Ενίσχυση της διάθεσης προϊόντων Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ) και Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης (ΠΓΕ) και θέσπιση εθνικού ή περιφερειακού σήματος για καταλύματα και επιχειρήσεις εστίασης που χρησιμοποιούν συστηματικά πιστοποιημένα τοπικά προϊόντα. Ανάπτυξη δικτύων συνεργασίας μεταξύ παραγωγών και τουριστικών επιχειρήσεων, ψηφιακών εργαλείων διασύνδεσης και συλλογικών σχημάτων διάθεσης.

9. Θεσμική επάρκεια, ασφάλεια και εμπιστοσύνη στους θεσμούς: Ενίσχυση της διοικητικής και τεχνικής υποστήριξης των ορεινών δήμων, με εξειδικευμένο προσωπικό, διαδημοτικές συνεργασίες και μηχανισμούς ωρίμανσης και υλοποίησης έργων. Αντιμετώπιση φαινομένων παραβατικότητας, με ενίσχυση της πρόληψης, της παρουσίας των αρμόδιων υπηρεσιών και της συνεργασίας με τις τοπικές κοινότητες, με σεβασμό στην ισονομία και στα δικαιώματα όλων.

Καθιέρωση διαφανούς συστήματος παρακολούθησης των παρεμβάσεων, με συγκεκριμένα χρονοδιαγράμματα, δείκτες αποτελέσματος και δημόσια λογοδοσία, ώστε οι δεσμεύσεις της Πολιτείας να μετατρέπονται σε απτά αποτελέσματα για τους κατοίκους.

10. Υλοποίηση, παρακολούθηση και λογοδοσία: Διοργάνωση επιτόπιας συνεδρίασης της Υποεπιτροπής στον Ψηλορείτη και ειδικής συνεδρίασης για τις ορεινές περιοχές της Κρήτης. Διαβίβαση των πορισμάτων και των προτάσεων στα συναρμόδια υπουργεία, στην Ένωση Περιφερειών Ελλάδας (ΕΝΠΕ) και στην Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδας (ΚΕΔΕ). Ορισμός αρμόδιου φορέα συντονισμού, χρονοδιαγράμματος εφαρμογής και ετήσιου απολογισμού προόδου, με δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων και δυνατότητα αναπροσαρμογής των μέτρων, βάσει των πραγματικών αναγκών των ορεινών κοινοτήτων.

Ο Ψηλορείτης αποτελεί έναν τόπο με μοναδικό φυσικό, ιστορικό και πολιτιστικό πλούτο, αλλά και με ανθρώπους που κρατούν ζωντανές τις ορεινές κοινότητες, την παραγωγή και τις παραδόσεις τους. Η δημογραφική συρρίκνωση, οι ελλείψεις υποδομών και υπηρεσιών, οι πιέσεις στον πρωτογενή τομέα και η κλιματική κρίση καθιστούν αναγκαία μια ολοκληρωμένη εθνική στρατηγική για την ορεινή Κρήτη, με σταθερή χρηματοδότηση,

ενίσχυση του κοινωνικού κράτους, βιώσιμη παραγωγική ανάπτυξη και ουσιαστική προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος.

Το προτεινόμενο Εθνικό Πρόγραμμα «Ψηλορείτης – Ορεινό Σύμφωνο Ανθεκτικότητας και Βιώσιμης Ανάπτυξης» μπορεί να αποτελέσει την αφετηρία μιας νέας πολιτικής για τις ορεινές περιοχές, με συγκεκριμένες δεσμεύσεις, χρονοδιάγραμμα και μετρήσιμα αποτελέσματα. Η ορεινότητα δεν πρέπει να σημαίνει λιγότερες ευκαιρίες και ασθενέστερη παρουσία της Πολιτείας, αλλά να αποτελεί κριτήριο για δικαιότερη κατανομή των πόρων και ισότιμη πρόσβαση όλων των πολιτών σε υπηρεσίες και δυνατότητες ανάπτυξης. Στόχος είναι να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις, ώστε οι άνθρωποι να μπορούν να παραμείνουν, να εργαστούν και να δημιουργήσουν στον τόπο τους, διασφαλίζοντας τη ζωντάνια και το μέλλον του Ψηλορείτη. Η αναγέννηση του Ψηλορείτη είναι υπόθεση αξιοπρέπειας, κοινωνικής δικαιοσύνης και έμπρακτης ευθύνης της Πολιτείας απέναντι σε όσους επιμένουν να κρατούν τον τόπο τους ζωντανό.

V. ΕΓΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ ΤΗΣ ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Η Υποεπιτροπή Ορεινών Περιοχών συνήλθε σε συνεδρίαση την 29η Οκτωβρίου 2026, κατά την οποία εγκρίθηκε, κατά πλειοψηφία, η παρούσα Έκθεση, για τη Γ΄ Σύνοδο της Κ΄ Περιόδου, με τις εισηγήσεις που την συναπαρτίζουν, η οποία υποβάλλεται προς την Ολομέλεια της Βουλής.

Αθήνα, 29 Οκτωβρίου 2026

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ (ΜΑΝΟΣ) Ν. ΚΟΝΣΟΛΑΣ

ΤΑ ΜΕΛΗ

ΓΙΟΓΙΑΚΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ	ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ	ΧΝΑΡΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ
ΔΗΜΟΣΧΑΚΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ (ΤΑΣΟΣ)	ΚΑΤΣΩΤΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ
ΚΡΗΤΙΚΟΣ ΝΕΟΚΛΗΣ	ΠΑΠΑΗΛΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΚΩΤΣΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΜΠΟΥΜΠΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
ΜΑΝΤΑΣ ΠΕΡΙΚΛΗΣ	ΡΑΚΟΒΑΛΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ
ΠΑΣΧΑΛΙΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ	ΕΛΛΗ ΡΟΥΣΟΥ